

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23870
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	8
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 8

AUDIENCE
TO
BANE

---

audience 1 I परिषद् f S&E, Kani, Mn,
M&H, etc.

1 II आस्थायिका — दर्शनम् Sak 5. $\frac{5}{6}$ 7.

$\frac{25}{26}$, Rājāt 6.43 — पर्वद् f पृष्ठ,

युवज्ज, etc = परिषद् — रङ्गः Sak,

Sāmkhyak, Dasar.

an audience chamber दर्शनगृहम्

Mn 7.145; Kull an audience

hall गृहभद्रकम् fāl — प्रग्रह

mf (आ)न (with सभा) being

2103 ^{7/4}

in the ~~hall~~ audience-hall (said
of a king) सभास्थानस्य मङ्गल

Rājat a member of an

audience प्रेक्षकः māṅgṛ

propitiation of the audience (of

a theatre) रङ्गप्रसादनम् Prātāp

public audience सभा RV, etc

royal audience राजदर्शनम् Hit

to give an audience आस्थायिकां

दा

auditor पारिषदः MBh, kāṣ, etc (R [B]
also पारिषद).

auditory passage 1I शष्कुल (शृङ्गे)

Pāṇ 1.2.49, sch, शष्कुलि, शष्कुली

१ पु ājñ, Sūtr — श्रवणपथः Śi's

— श्रुतिविवरम् Var Bṛh — श्रुतिपथः

Śi's, श्रुतिमार्गः kāṣ, kathāṣ.

1II श्रवणपुटकः L — श्रवणादरम्

Śi's the auditory passage of

the ear कर्णशष्कुलिका Car,

कणशिखुली into the auditory

passage अभिकर्णकूपम् Naish

the outer auditory passage

कणच्छिद्रम् Since the outer

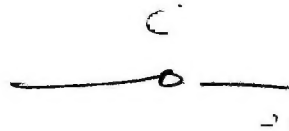
end of the auditory passage

कणधोरम् Since .

2106 ¹

augar 1 I સ્ફોટની L — આસ્ફોટની L.

1 II વેધની L.

augment वृद्ध् Caus वर्धयति, वर्धयते.

(in later language also वर्धयति)

RV, etc — प्रवृद्ध् Caus प्रवर्धयति RV, etc

— परिवृद्ध् Caus परिवर्धयति, परिवर्धयते

MBh, Kāv, etc — संवृद्ध् Caus संवर्धयति

MBh, Kāv, etc — स्फोटिकृ, स्फोटि-

करोति Jatakam — स्फाय् Caus स्फाययति

Bhatt — प्रचि, प्रचिनोति, प्रचिनुते

Var — परिचि, परिचिनोति,

परिचिनुते RV, etc — तन् cl 8.

तनोति, तनुते Ragh 3.25, Śak,

Bharts., etc — पुष cl 1 (Dhātup

18.50) पुषति (trans) cl 4 (Dhātup

26.73) पुष्यति cl 9 (Dhātup 31.57)

पुष्याति RV, etc. cl 7

(Dhātup 29.25) पृणत्ति, पृङ्गे (or cl 2
पृत्ते, Dhātup 24.20, cl 1 पृञ्चाति
AV, cl 3 P RV) RV — पृत्, पृतरते.

RV, AV, SBr, MBh — प्रभू Caus प्रभावयति
Br — प्रविशिष्य, प्रविशिनषि || Harar

— भूमय nom भूमयति Bhatt —

समन्निवृध् Caus समन्निवर्धयति MBh, R

— समुपबृह् Caus समुपबृंहयति MBh,
Vāyup — विशिष्य, विशिनषि MBh.

2I वृध् cl 1 वर्धयति वर्धते (ved and
ep also वर्धयति) trans P, RV, AV, SBr,
MBh.

2II (intrans) संवृ, संवृणोति, संवृणुते

RV 1.121.5 — समुद्रू, समुद्रूवाते SBr,

going to augment वर्त्सयत म्

2/09
31

Pāṇcat intending to augment
पञ्चत mfn Pāṇcat an additional
augment between two letters

अथ त्वात्पञ्चतः (in Gr) an augment
Consisting of an Anusvara वारा अथ न्त्वात्पञ्चतः

a grammatical augment अथ पञ्चतः

Prāt, Pān, Comm a grammatical
augment एतत्पञ्चतः Nyāyas having
an augment of any kind

अथ पञ्चतः mfn Comm on
VPrāt having the gramma-
tical augment एतत्पञ्चतः

mfn Pat receiving a

grammatical augment

अप्रतिमन् mya Pām 6.1.73, Sch.

augmenting ॥ परि वर्धनम् MBh, Kām

— प्रचुरीकरणम् W.

I II सम्बुद्धिः L.

augmentability ॥ वर्धनीयता, वर्धनीयत्वम्

MB.

augmentation ॥ वृद्धि f RV, etc

f SRS, MBh, etc — प्रसारणम् Kām

— उपार्चित f Śāntis.

I II प्रसवः (प्रे f ३५) MBh — वर्धः W

— समुच्चिति f Susr — समुत्थानम्

(प्रे f ३५) yājñi: ~~प्रवर्धनम् f (इका)~~

augmenting . adj II प्रवर्धन f (इका)

Inscr, प्रवर्धन Hariv, Sush. - विवर्धन

Mn, MBh, etc - विवर्धन f (ई

rarely ३॥) MBh; Kār; etc - वर्द्धकर

(५६) Mn, Var Bṛ S, Rājāt - वर्धन

f (इनी) MBh, R, etc - संवर्धन

W, संवर्धन Subh - भूयस्कृत TS.

II भूयस्तेन (५६) Pāncar - वर्ध.

augmenting exceedingly

उद्देशक Rājāt 4.526 augmenting

hymns of praise स्तोत्रवर्धन RV

augmenting love हृद्यवर्धन

MBh augmenting the grief

of a friend सुहृच्छौकविवर्धन MBh

2I विवृधत् Pañcad.

augmented adj II MBh, Kāv, etc —

परिवर्धित Kālid — विवर्धित MBh, Kāv,
etc — पञ्चरीकृत mfn. W — स्फोटीकृत

R — बहुलकृत MBh, Hariv, Pur.

1II अभिगृह्णीत Susr — उद्दिष्ट —

परिवृंहित MBh, Bhp — गृह्णीत MBh,
Kāv, Susr.

2I वृद्ध RV, etc — अभिवृद्ध — प्रवृद्ध

RV, etc — संवृद्ध MBh, Kāv, etc

— बहुलित Sis.

2 II उदित R, kir, etc, ~~उदित~~ उदित
 Naish 1. 83, 6.52.74 — उदिते —
 गुणित Megh 107 — परिपुष्ट sah —
 संरब्ध MBh, Rājat.

augmented by सोदय.

* f(अ) (abl [Var Br 5] or instr
 or in Comp) augmented by

interest सोदय yājñ greatly

augmented सोदय MBh, R,

BhP (in Orith) augmented by

सोदय f(अ) (instr) long augmented

चिरसंवृद्ध R 1.55.27 the character

and personal endings of the

augmented verbal forms

(i.e. of ~~impf~~ impf, aor and Cond)

गुणवर्णवर्ण (scil. विनित्) Kāt

to be augmented अद्य संवत् नित्य Pāncat

- वृद्धे (with गम्, या, etc) - परा-च
pass परं नित्य Ragh

Wishing to augment विवेचीयुः
MBh, Hariv. Bhl.

augur 1I शाकुनि ऋ VP.

1II रुतज्ञः VarBds, रुतेवत्तु ऋ Cat,

रुताभिज्ञ ऋ Kathās.

a priest who augurs by means

of Cow-dung शकधूमः Kauś.

augury 1I शकुनज्ञानम् Yājñ —

शाकुनः VarBds, R.

1II शकुनोपदेशः VarBds — दिव्यप्रश्न

MBh. 5:1906 the complete science

of augury सर्वशकुनम् VarBis

of good augury सुशकुन म्(आ)न

Bālar a particular term in

augury शकुनद्वारम् VarBis

a technical term in augury

अन्तरचक्रम्

— o —

a maternal aunt मातुला, मातुली

L sprung from a paternal

aunt पैतृवसेय झंफ (रि) न

Mn, MBh.

D(8), Aurigae ब्रह्मन् मं Sūryas —

प्रजापति म Sūryas.

aurora उचकार: A p S e .

auspicious adj । ई सुशकुनं f (आ) Bālar —
 शुभशंसिन Ragh, Rājāt — मङ्गलार्थ
 MBh, मङ्गल्य f (आ) Kaus, Mn, MBh,
 etc — मङ्ग f (आ) RV, etc — मङ्ग f (आ)
 RV, etc — पुण्यवत् Kathās, Hit — मङ्गल
 f (आ) Heat — पुण्य f (आ) RV, etc
 — कल्याण f (ई) (gana बहुवचि)
 कल्याणक f (इका) कल्याणिन् — शुभ
 f (आ) Mn, MBh, Kāv, etc — शिव
 f (आ) RV, etc — शंकर f (ई) Nir,
 MBh, BhP — मङ्गकारक Var — मङ्गवत्
 MBh — माङ्गलिक f (ई) MBh, Kāv,
 etc — समङ्गल MW — माङ्गल्य MBh,
 Kāv, etc — साँमाग्यवत् W —
 कुशालिन् Sāh — साँमत ch up,

MBh, R, etc — मङ्गलावत् Heat —
मङ्गलावत् .

II स्वस्त्ययनम् $f(\text{ई})$, TBh, etc —
युक्त Mb, R — प्रदीक्षणा $f(\text{आ})$ MBh,
R — पुण्यलक्ष्मोक्तं SBr , पुण्यश्रीव
Mcar — शान्तियुक्त R — शर्मिन् —
शर्मिवत् W — शर्मिमङ्गला Par Gr. —
स्वन्त MBh — AV, Rājāt — शकुन MW
— धन $f(\text{आ})$ W — तिष्य W —
भद्राक — भल्ल L — माङ्गलिक्य L —
वर्धपानिक Campārk — सौम्य (ई, later
आ once in RV सौम्या) Sārāṅg S, R,
Var Br S, Hariv — सौम्य Car —
सौम्य $f(\text{आ})$ Var Br S — रिक्ताति f L

— शिवकर f (ई) , शिव गति W — शोभन
 f (आ) Var Bh S, Rājāt — शंवत्
 ŚBh — शंताति RV — शुभोदक f (आ)
 Kāv, Kathās — शुभप्रद Var, Kathās
 = शुभकर — शुभग W — शुभकर,
 शुभकृत् Var Bh S, शुभद Var, शुभदायिन्
 Var Bh S — सिद्धयः L — लभन *

auspicious (a day) गुणिन् Das

7. 296f — (most) auspicious

शुभतर R, Pañcat (in augury)

auspicious प्रशान्त Var — ~~दिव्य~~ V

MBh, Kāv, etc — निरीतिक f (आ)

R — निरुपसर्ग Var — निरुपहत

Var — नक्षत्रपूतित MW — धन्य

Mn, MBh, etc — ओयस् Kā, Hit,
Mār P — सु-पसाद MW, सु-पसादक
MBh — खोवसाय, खोवसायस् MW.
— अन्य Ragh, MhP — भावुक W —
परिषत्तात्, परिषत्त्यकर Pān 4. 4. 143.

the absence of auspicious
characteristic सुलक्षणशून्यता Buddh
the aggregate of eight auspicious
objects रतद्विकम् (only 8)
all auspicious marks (ये)
R, Bhav P all that is
auspicious ~~सर्वमङ्ग~~ सर्वमङ्गलानि
n pl R any auspicious asterism

कुलनक्षत्रम् Tantras an auspicious
Ceremony मङ्गलादि - माङ्गल्यम्
 MBh, Kāv, Var Br S any auspicious
Ceremony (performed at a
birth) श्रुतिकर्मन् न Gr S, MBh,
 श्रुतिकृत्यम् Mn 8.393 any
auspicious Ceremony (performed
at a marriage) श्रुतिकर्मन् न
 Gr S, MBh, श्रुतिकृत्यम् Mn 8.393
any auspicious Constellation
in the moon's path लग्न नक्षत्रम्
 MW II any auspicious object
 स्वस्तिकः Hariv, Kāv, Pur -

म३.८५५ MBh, Kāv, Var Br S.

any auspicious object म३.८५५२८

॥ Pāñcat — (as an amulet &

etc) (prob.) म३.८५५२८११ —

शान्तिनम् Kāv, Kathās, Pāñcat

any auspicious rite (performed

at a birth) 'शूतिवर्जन' ॥ Gr S,

MBh, शूतिवर्जनम् Mn 8. 393

any auspicious thing म३.८५५

Gaut, Sūtr, Var (Rg Collectively,

Heat) anything auspicious

म३.८५५ Kāv, MBh, Kāv, etc —

शान्तिनम् R, Par attended with

auspicious ceremonies म३.८५५२८११

युक्ते Mn an auspicious act

शुभकर्मणि न Rājat auspicious
act performed at the appearance
(of a guest) अथवातरण न सुलभ

auspicious (a Nakshatra)

गुणान्वित Mn 2. 30 an auspicious
appearance वक्षन्ते न L

auspicious (as discourse)

काल्य f(अथ) L auspicious
(as speech) काल्य f(अथ) L

auspicious (as stars, days, etc)

यशस्वत RV, Aśvagr, Mn, MBh,
etc auspicious birth

सुजन्मन् = Krishnaj, सुजन्मन्,
 सुजन्मन् = RV an auspicious
 Ceremony (esp. the ceremony with
 the marriage thread preceding a
 marriage कौतुकमङ्गलम् (युग्मं ३१)
 MBh 1.5056, R, BhP, etc an
 auspicious characteristic सुलक्षणम्
 MBh an auspicious conjunction
 of the planets सिद्धि योगः L
 an auspicious day II शुभादिनम् Das,
 शुभवासः, शुभवासम् Heat —
 पुण्याहम् — गद्याहम् AV — धन्यतिथि
 on L an auspicious day fixed
 upon as favourable for beginning
 any undertaking) लग्नादिनम्,
 लग्नादिनः — लग्नाहः Kathās.

लक्ष्मिवासाः A auspicious dwelling
 मङ्गलवासाः Kathās : auspicious
eyed शुभाक्षः MW auspicious food
(applied to the Madhuparka) अक्षः
 Cphh an auspicious house
 मङ्गलवासाः Mālav, Mālati
auspicious (in augury) शांता AV,
etc an auspicious invocation
 शुभम् RV, AV auspicious jar
 मङ्गलवासाः MW मङ्गलम् L
auspicious juncture द्विष्ट MBh, Kāv, etc
an auspicious Kshana क्षणवाच्यम्
 Var yogay an auspicious mark
 मङ्गलवासाः MBh

शुभक्षणम् MW — सुलग्नाः, सुलग्नम्
Kathās.

1. II समुदयम् L लग्नाः.

the auspicious moment of birth
ज्जातीयम् BHP an auspicious
moment or time fixed upon
as lucky for beginning to perform
anything लग्नाः, लग्नम् (यं १३१)
(also with शुभ, शोभन, अनुकूल
etc.) Rajāt, Kathās, Hit an
auspicious month लग्नमासः MW
an auspicious Nakshatra शुभक्षणम्
AV an auspicious night
पुण्यरात्रिः L an auspicious
object शुभक्षणम् BHP —

(prob.) गङ्गा-लिख्यम् · Bālar
an auspicious object (as an
amulet etc) शौभङ्गल्यम् Bhl

an auspicious occasion गङ्गा-लोकलः
 Sak an auspicious omen for
the season शुभगङ्गलम् Sak

the Auspicious One (219: Āśv SṛS
 MBh, Kāv, etc; RTL. 73

an auspicious or inauspicious
yoga शुभशुभयोगः Cat the
auspicious path पथ्या (with
 रेवती) an auspicious planet
(such as Mercury, Jupiter,
Venus, and the full moon)

सौम्यगंहः MW an auspicious
prayer शम् शम् L auspicious

progress स्वरत्यनम्, स्वरत्ययनानि
(life of ३०) jātakam the auspicious

Samdhya service संध्या मङ्गलम्

Vikr an auspicious seventh
day मलयागराम्पुत्री an auspicious

sound (e.g. marriage music)

मङ्गल दानम् म L an auspicious
temple मङ्गलगृहम् Mālav, Mālatum

an auspicious time पुण्यकोलः

Heat auspicious to all

सर्वशुभकर MBh hearing an

auspicious name सुमङ्गलानाम्

5 Br born under an auspicious
star रमणीय जन्म Malatim

a burnt offering for auspicious
results शान्तः W to do an

auspicious act मृत् ८१, १०

मृदाति, मृदाति Dhātup 32.50

endowed with auspicious

marks लक्षणवत् Mañgr., R

endowed with auspicious

marks लक्ष्मण f(३५) L

extremely auspicious (as a

day) मृत्पुष्प f(३५) Hcat

formed of auspicious flowers

मृत्पुष्पमय f(३५) Ragh

(4 times i.e) extremely
auspicious चतुर्गुण Heat
goats with auspicious marks
मिश्रः पुत्राः happening in an
auspicious time श्रीरक्षितं T
having an auspicious name
शुभहृतामिद्य Rājat having
an auspicious name

मिश्रः लयनामन् Maitr S. (V.1
मिश्रः लयनामन्) having
auspicious hands मिश्रः लयनामन्
R having auspicious hands
(said of the Aśvins) मिश्रः लयनामन्
RV having auspicious

leaves शुभपात्रम् L the having
auspicious marks शुभलक्षणम्

Kathās having auspicious
marks शुभलक्षणम् f (371) Kāv,

Kathās — अलक्षणाक्षयम्

Das. having auspicious signs
लक्षणम् यज्ञ, MBh, etc

having five auspicious
marks पञ्चमये Hear

highly auspicious पञ्चममङ्गल
MW in every way auspicious

सर्वतोमये. Bhp, Pāñcar

knowledge of auspicious

moment शिवशान् L a man
marked with auspicious marks
 मालः L more auspicious
 शुभतर R, Pāñcat most
auspicious शुभतम RV, Maitr-
 up, BhP — शेष f (३५)
 Var Br 5 of auspicious
aspect शुभदर्श, शुभदर्शन
 R, शुभदृष्टि MW of auspicious
birth रमणीयजन्मन् Mālatī
of auspicious features मङ्गाकार,
 मङ्गाकृति A one whose
actions must be

a religious observance on
an auspicious seventh day
 कल्याण सप्तम-वतम् the rising
of an auspicious (planet)

शुभोदयः thinking of the aus-
picious moment लग्नाचिन्ता

kaṁ Universally auspicious
 सर्वभङ्गल Pañcar uttering
auspicious sounds शान्तरव

Var Br S [I] Very auspicious

सुभङ्गल f (ई) RV, etc. —

सुभङ्गल f (या) RV, MBh, Bhp

— अतिभङ्गल्य.

111 परमसमुदय Mricch 1.4 —

सुयत्न R.

Very auspicious (as a day)

सुशुभ Kathās Very auspicious

(as a path) सुशेव Ait Br.

to wish a person an

auspicious day पुण्याहम्

(with वच् (aus) (acc))

wishing an auspicious day

पुण्याहवाचनम् MBh, पुण्याहश्लोकः

Bhav P, पुण्याहश्लोकः स्वनः MBh

wishing a person an auspicious

पुण्याहम् Br, G. S. r. S, MBh, etc
yielding auspicious results etc
 शुभफलकृत् Var Br. S.

auspiciously II शिवाय, शिवेन,
 शिवेभिः — शम् RV, etc.

II शुनम् RV, AV.

leading auspiciously (as a
road) रचस्ति वाहन AV
one whose name is to be
invoked auspiciously
 सुहवीतुनामन् RV.

auspiciousness II शुभम् Kaus, Kāv,
 Kathās — सोमायता, सोमायत्वम् W

— शिवम् TS, TBr, Kath. — AV,
etc.

1. II पताका L — वः (only L) —

शि म W — शिवताति f Jātakam

— शिवम् Bhp — खोवसीयसम् L —

पुनः, पुनः — मुकृतम् W —

हः (only L).

auspiciousness of the signs
etc for the commencement
any contemplated work

लक्ष्मीशुद्धि f MW.

extremely austere सुमहातपस्

mfn MBh.

austerity 1I कृच्छ्र, कृच्छ्रम् 'Egaut, Mn,

etc.

1II तापना HPuris 1.68 - दुष्करम्.

Divyāve 392 .

austerity treasury तपोनिधि m.

Ragh 1.56, Sak' (v.l.) become

(a god) through religious

austerity तपोजा mfn RV 10.154.

5, AV 6.61.1, Maitris 4.9.6.7;

Ait Br 2.27 become (a saint)

through religious austerity तपोजा

mf RV 10.154.5, AV 6.61.1;

Maitris 4.9.6.7, Ait Br 2.27

belonging to austerity तपस्य mf

(आ) n Bandh 2.5.1 devout

austerity तपस्यम् MBh 13.10.13,

तपस्या Hair - तपोस्वता MBh

13.2896, Sate firm in austerity

दृढवत् mf Mn, MBh, etc

a form of austerity शिशुकच्छम्

Var the fruit of religious austerity

श्रान्तम् RV, TS, AitBr, Kātyā

a kind of religious austerity

(drinking hot water, milk, and

ghee for 3 days each and

inhaling hot air for 3 days)

लसकृच्छः, लसकृच्छम् Mn 11 -

157 & 215, Yājñ 3.318 a kind

of religious austerity कोयात्सर्गः

Jain meritorious act of
austerity व्रतम् (विष्णु ३.३८) RV,

etc most devoted to austerities

among तपीयस mfn (Compar.,

gen) BHP 2.9.8 the pain of

bodily austerity तपस्व f W

One who performs acts of austerity

श्रमणः ऽहं, etc performing austerity

तप्य mfn MBh 12.10381 — (said

of Śiva) सत्त्वमय Sch

performing very severe austerities

सुमहातपसं म्हण MBh a place of
austerity तपःस्थलम् Hasy 1.19,
लेपोवासः Hariv 5168 to practise

austerity (tapas) तप ए 1 तपति

(nearly A) Tulp 2.6, Mn 1f, MBh,
etc practising great austerity

सुतपस्विन् म्हण Krishnaji practising
severe austerity सुतपसं म्हण

kathas practising true austerity

सत्यतपस् m Cat relating to
religious austerity तपस मन्.

• (१. छत्रादि, Pāṇ 5.2.103) R

(५) 2.52.5 religious austerity

1I तपस् n RV 9.113.2.10, AV,

etc — तपः Car, Cāṇ, तपस्

1II अक्षरम् L — कारः (अक्षर) L —

श्रान्तम् RV, TS, Ait Br — श्रामण्यम्

HParis root - austerity मूलकच्छः

मूलकच्छम् Vishn to undergo

austerity (tapas) तप pass. or

८ 4. तप्यन्ते also तप्यन्ति AV, ऽभ्, TBh, Shad. v. Bh, ऽवन्क. ऽभ्, etc
 afraid of austerities तपस्तङ्कः

L composed of religious austerities

तेषामय म् (ई) न Hariv 3990:

14430, R 1.31.11, BhP2 consisting

in religious austerities तेषामय

Hariv 3990. 14430, R 1.31.11, BhP2

engaged in austerities तेषावत्

म् म. Bh 12.8548 one who

practises severe austerities

कष्टतपस् m Śak 282.2 to

practise austerities परितप्

(with तपस्) RV, etc — परितप्

pass परितप्येत, परितप्यन्ति MBh,

kaṣṭh, etc a practitioner of

religious austerities (tapas)

तापस mfn (g. कृन्नादि Pāṇ 5.2.

103) ŚBh 14. Mn 6. 27, etc

practising austerities तपस्विन्

मफ् practising great austerities

सुतपः Pur practising great

religious austerities महातपस् मफ्

Mn, MBh, R, महातपस्विन् मफ्

MBh — तपोमय मफ् (इ) Heat

to undergo religious austerities

तपस्य मफ् तपस्यति (Pāṇ 3.1.15)

ŚBh 14.6.8.10, MBh 1.3.13, R,

etc undergoing austerities

तपोभूतं मफ् Hariv 4849 —

कृच्छ्रभोजिन् मफ् MBh 12.12.47 .

authentic 1 I प्रामाणिक अर्थ (ई) न Dayal

— सप्रमाण अर्थ (आ) न MW.

authenticity प्रामाण्यम् Nir, Mn, MBh,

etc.

author 1I ग्रन्थकर्तृ m W, ग्रन्थकारः

MBh 13.690, Vedāntas 1, Sch —

प्रणेत् m MBh, Pur — (in general)

शास्त्रकर्तृ m W.

1II निबन्ध m Bālar 1.11 (printed

निबन्ध) — प्रबन्ध m Prataḥ —

प्रयोक्तृ m Uttarar — वागीश m

MBh, Kāre.

according to authors सयाधिकारम्

Gaut (with Śāktas) author

of a Mantra गुरु म author

of the Nirukta निरुक्तवत् म

Birth author of the Raghuvansha

रघुकारः L the author of a

Commentary व्याख्याकृत् म Cat

the author of a Comm. on a

Sutra (esp. applied to Vāmāna,

the principal author of the

kaśikāvṛtti) वृत्तिकारः, वृत्तिकृत्

- m the author of a Cūmi
 (or Prakṛit comm. on a jain
 text वृणिकारः, वृणिकृत the
 author of an astrological
 Sanskrit सांहितिकः Garit
 the author of an original work
 मूलकारः L the author of any
 scientific treatise लब्धकारः
 Mālav 1.8/9, Daś 13.87 the

author of a Pratisākhya

प्रातिशाख्यकृत् m Pāṇ 8.3.61,

Sch the author of a Saṃhita

संहिताकारः Rājāt the author of

a Sūtra manual सूत्रकृत् m

TPrat, Sch, सूत्रकारः MBh, Ragh,

Sarvad, सूत्रकर्तृ — सूत्रकर्तृ

m MBh the author of a Sūtra

work धर्मसूत्रकारः Uttarar 4. $\frac{1}{2}$

the author of the Vedānta

वेदान्तकर्तृ m Pañcar, वेदान्तकृत

m Bhag the author of a Vedic

hymn सूक्तदर्शिन् m सूक्तप्रष्टु

m MVV the author of a work

on dramatic art नाट्यशास्त्रप्रवक्तु

m L the author of Sāh

दर्पणकारः kāvyac the author

of Pada-pāṭha पदकारः Pañ,

Mahidh.

21 स्मृ m Nir, Rājāṭ-nirmāt

म (निमात्री) MBh, Hariv, etc —
 विधान् म RV, etc — वेधस् म Rajat
 Sarwad — रचयितु म Cat — प्रवर्तकः
 MBh, kāv, etc author (with gen or
acc or inf) कर्तु म्ह (with gen
 or acc or inf) RV, AV, etc MBh, Mn,
 etc, कर्तृक म्ह.

2.11 कार म्ह (इ) म म्ह — कृत्

म्ह only म्ह (Pāṇ 6.1.182) —

प्रयोजकः पृथग्.

---

author of existence भवभावनः

mvx the state of being the

author of anything कर्तृत्वम्

MB8, BHP, etc.

authorize । I समनुज्ञा, समनुजानाति, समनुजानीति

MBh, Hariv — अभ्यनुज्ञा MBh 2. 12. 25.

। II अनुज्ञा — समाज्ञा carus समाज्ञपयति,
समाज्ञापयति MBh, R, etc — सू ५ 6 सुवति
(in Br also सुवते) सुवति, सौति ऽ Br.

to authorize to नियुज्, नियुनक्ति, नियुङ्ते

(loc dat अर्थम् ifc or infin) Mn,
MBh, etc.

authorization । I अभ्यनुज्ञा R Prāt, Ās v Gr.

— अभ्यनुज्ञानम् R 1. 3. 14.

। II अधीकारः, अधिकारः MBh — अनुज्ञाप्रि

6 अनुज्ञापनम् — मुद्रा Mudr.

authorized adj. I I निसृष्ट Mm, MBh

— निसृष्टार्थः f (अ) Mālatīm —

सम्नुज्ञात MBh — अभ्यनुज्ञात MBh, etc

— नियोजित — अनुज्ञात.

I II शुद्ध W — सम्मत — सुत S Br.

the authorized function of a word

प्रादेशिक (with गुण) the object of
an authorized act नियोगार्थः Mm

9.61.62 the object of an authorized
appointment नियोगार्थः Mm 9.61.62

the object of any authorized act

नियोग प्रयोजनम् W the object of

any authorized duty. नियोग प्रयोजनम्

W to be authorized with नियेत्तव

~~refer~~ (loc) Mn, Yājñ, MBh, etc.

~~|||||~~

authority म 11 अधिकारः — अधिकारिणी,
अधिकारित्वम्.

11 अधिकरणम् — अधिकृष्टानम् — अनुगतः
— अगिः L — अज्ञा Balar — अस्पष्टम्:

अस्पष्ट (ये म् (अ) म्) — तेजस् म्
(often pl) AV, VS, etc, तेजो —

तधिकः Prabh 2. $\frac{13}{14}$ — त्विष f RV 8.

43.3; MBh, etc — निदृष्टम् m W —

अज्ञाः MBh — अज्ञाति f RV — वशः
RV, etc — विवाचनम् Ait Br — स्थातु
म् MBh 3. 12691.

Absence of authority अनधिकारः

a king's authority राजदण्डः

anybody who enjoys royal

authority राजमात्र Sāṅkh Br.

Car, Divyāv a person of
authority ऐतिह्येन m Ait Br,
 Sāṅkh Br, Kaush Up a rival
authority जीतिशासनम् Ragh

Assuming an air of authority

स्तौयमानम् ~~Ait~~ mfn Ait Ār

authority over a kingdom

राज्याधिकारः MW desiring

authority तज्जगाम mfn TS

2, Ait Br 1, Tāndyā Br,

Sāṅkh Sr, Āśu Gr. gaining

authority अयमुत्थानम् Bhag,

Ragh having authority

वाशिन् mfn RV, AV, Br, etc

having more authority than

अप्यधिक म् (अ) ३ (abl or
instr or in comp) MBh, etc

little authority दुप्यक्रिया Rajat

8.4 maintenance of authority

राष्ट्रमूर्ति TS राष्ट्रमृत्यम् AV

placed in authority नियुक्त

म् १ possessing authority

अधिकारिन् म् the authority

of the second Caste दात्रम्

(gana अप्यचिदि) Ait Br 8.5,

SBr 13.1.5.2; Bhp 3.9.

the highest authority परतन्त्रम्

Subh to have authority तु cl 2

तौति (Dhātup) RV 1.94.2

to place under the authority of

अनुनियुज्, Ait Br, PBr, Kāth

2I प्रमाणम् (ये f अ) Gr. Sr S, Mn, MBh, etc — प्रमाणात्, प्रमाणात्वं MBh — प्रमातृ mya Kap, sch, Vedāntas, Sarvad — प्रमापकः MW — प्रमाणवाक्यम् Madhus.

2II प्रामाण्यम्. * Sarvad, प्रामाण्यत्वं L — प्रामाण्यः — निदर्शनम् W — मा (मात्वं) Nyāyam.

absence of authority अप्रमाण्यम्

according to authority प्रमाणात्:

W any written book of authority

शासनम् (ये f अ) W, शास्त्र

a rule which is no authority

अप्रामा (in discussion) a

statement of no authority

अप्रामाण्य authority over the

Vatsas वत्सराज्यम् Kathās

become an authority

प्रामाणीयता म्पु W being.

recognized as authority

प्रचलित म्पु W founded on

Authority प्रमाणिक म्पु (ई) न

Dāyabh having authority

सुवार्थ म्पु Sāh insufficiency

of authority अप्रामाण्यम् the

not being an authority

अप्रामात्वम्, अप्रामाता Nyāyam

* not an authority अमा, अप्रामाण्य, अप्रामाता Nyāyam

not resting on authority अगुल
mf (अगुल cf Pan 4.1.64 Comm) n ,
(Comm on yājñ) of little authority
अगुलप्राप्तम् mfn one who ~~accept~~
accepts proof on authority
अगुलप्राप्तम् mf (इ) n Sarvad
one who rests his arguments
on authority अगुलप्राप्तम् (इ) n
Sarvad on the authority of
the Veda अगुलप्राप्तम् Mn 2:8
quoting as an authority
अगुलप्राप्तम् Pat received
authority especially of Codes
of law अनुस्मृतः regarded

as an authority प्रमाणीभूत म्

- W — प्रमाणीकृत म् Kālid,
Kathās, Rājat regarding
women as authorities रत्नाप्रमाण
म् Laghub resting upon

authority प्रमापयन् Nir, Mn,

MPsh, etc setting up as an

authority प्रमाणीकरणम् Pat

special authority विशेषप्रमाणम्

MW the not being an

authority प्रमात्वम्, प्रमाता

Nyāmyam not an authority

अप्रमा, अप्रमानम्, अप्रमाति f Nyāyam

to afford authority प्रमा Caus

प्रमाणायते MW to be an
authority वद cl 1 वदत Pan 7.3.47
 to regard a person as an

authority in प्रमाणाय Noun

प्रमाणायते (acc, loc) Hit
 to set up a person as an

authority in प्रमाणाय Noun

प्रमाणायते (acc, loc) Hit

Want of authority लक्ष्यस्त्वम्

H yog - प्रमाणमावः W ~~with out~~

authoritative adj II उदित Sāṅkh

Br, Mn, Yājñ 1.154.

2 I प्रमाणभूतः Sivag.

an authoritative person शिपः

* without authority

प्रमाणायते मन्त्र कूल - प्रमाण मन्त्र (SH) of Pan
 on page 1.

an authoritative sentence

उत्पातिवाक्यम् Nyāyam, Comm on
Nyāyam & Taim, उत्पातिविधिम्

authoritative statement

पञ्चाणवाक्यम् Madhus having
authoritative works as eyes

शास्त्रचक्षुः MBh, Kām, Car,

शास्त्रदृष्टि MBh — ~~ता~~ शास्त्रनेत्र

Siwag mention in any

authoritative work शास्त्रदर्शनम्

~~want of authority पञ्चाणवाक्यम्~~

~~whose speech is authoritative~~

~~स्वपिबल accord. to Nā~~

~~without authority पञ्चाणवाक्यम्~~

~~Null without authority~~ अथवा
~~imp (M of Pan 4.1.64, Comm) n.~~

not authoritative अनियुक्त
not mentioned in authoritative
texts अस्मृत Comm on Kātyāy
taught authoritatively

उत्पत्ति 1214 Comm on MBh
whose speech is authori-
tative स्वापेक्षा accord. to
Nir word of an authoritative
person अथवा चान्द Ragh 11.42,
 अथवा वाक्यम्, अथोक्तिः ‡.

authoritativeness n II अथवा चान्द
 Nir, Mn, MBh, etc — अनाधिकारम्
 Mallin.

2171

---

autobiography - phy 1 I आत्मवृत्तान्तः L .

---

autograph 1I स्वाक्षर: L — स्वहस्त: Vishn

— स्वीयाक्षर: L .

Autographis paniculate

नेत्रमीला ५.

an automatic elephant यन्त्रहस्ति

in Kathas an automatic

goose यन्त्रहंसः Kathas,

— o —

autumn । I शरद (ifc) Pāṇ 5.4.107, शरद्.

। II घनव्यपायः Ragh 3.37 घनात्ययः Car

। 6.42, सुसङ्ग, Bālar 5.29 — घनान्तः

। Ragh 3.41 — जलदक्षयः Hariv 3825,

जलदात्ययः Car 7.7.55 — तिथिः Uṇ च्छ

— तौयदः R 2, VarBṛ 5 44.23 — धारा-

धरात्ययः Car — प्रावृडत्ययः १ —

फलागमः R — मेघान्तः १ — राजस

॥ १ — वर्षावसानः (१) वर्षावसायः १ —

वारिदान्तः Bālar — शरदा १ .

arising in autumn शरद्गत mfn

R autumn and the rainy season

शरत्प्रावृषिक. mfn (with ~~शरत्~~ du)

BhP autumn (as the "time of ripening") शरद् f RV, etc autumn

Compared^e to a woman शरद्दधू f

• Year belonging to autumn

शरदिन् mfn W growing in
autumn शरद् mf (ई) n AV, etc

Kept in autumn शरदीन् mfn

Nalac, - शरदीय mf (आ) n near
the autumn उपशरदम् produced

in autumn शरदिज mfn Kathās

— शरद् mf (ई) n AV, etc the
rainy season and autumn वर्षाशरद्

β 2177

f dy SBz taking place in autumn

शारदीय mfn Nalac, शारदीय mf(अ)न

(prob) that which offers a shelter

in autumn (against the over

flowings of river) शारद mf(ई)न

RV 1.131.4; 174.2, 26.20.10 bestowing

a hundred autumns शतशारद

mfn RV, AV, JS containing a

hundred autumns शतशारद mfn

RV, AV, JS. for a hundred autumns

शतशारदाय MW.

autumnal 1 I शारद mf(ई)न AV, etc

— शारदीय mfn Nalar शारदीय mf
(स्त्रा) n — शरदिज mfn Kathās —

शरत्कालीन mfn W — शारदिक
mfn (only applied to certain

substantives, as आलु. etc) Pāṇ 4.3.
12.13 .

I II शारदिन् mfn W.

autumnal amusement शरदिहार:

cat autumnal (as clouds)

शरद्गत mfn R .

an autumnal cloud I II शरमेघः

Hit — शरत्सयोदः Bear —

शरदम्बुधरः subh, शरद्घनः Dhūrtan

the autumnal equinox (?) विषुपदम्

MW ~~the autumnal equinox~~

अश्विनिहितम् & the autumnal
great worship (of Durgā) शारदीयमहापूजा

Dithyād an autumnal lotus

शारदकाम् BHP the autumnal moon

शरच्चन्द्रः Śak, Vet शरच्छशङ्करः (Hasy)

शरच्छशिन् (BHP) m. — — शरद्धिमरुचि

m Kām the autumnal season

(the sultry season of two months

succeeding the rains) शरद् & RV, etc

autumnal sport शरद्विहारः cat autu-

mnal sunshine शरदः W beautifully

autumnal विशद मि (आ) ॥

Vas like an autumnal cloud

शरमेघवत् to resemble the

autumnal moon शर चन्द्राय

nom शर चन्द्रायते Kar

auxiliary ¹¹¹ प्रतिवेश, प्रतोवेश म्फ(अ)न ।

Bc, T Bc, Comm — श्रित म्फ MW.

an auxiliary act गुणः Sāṅkhya

26.4 an auxiliary army

following another अनुबत्सम्

auxiliary troops साहायकम् MW.

consisting of 5 Avadānas

पञ्चावत्तं मन्त्रं SBc consisting

of four Avadānas चतुरवत्तम् TS

2, SBc 1, Kātyāṇ 3 five

Avadānas पञ्चावत्तम् mānśr,

पञ्चावत्तता, पञ्चावत्तत्वम् Kātyāṇ,

Sch four Avadānas चतुरवत्तम्

TS 2, SBc 1, Kātyāṇ 3 one who

offers oblations consisting of 4

Avadānas चतुरवत्तिन् मन्त्रः AilBc 2.14

3, Gobh, Kātyāṇ, Sch. — o —

a word which in the Pada-
 patha is divided by the 'ava-
 graha

३ ३२
 २ २

२२०

P Prāt, A Prāt.

—○—

avail 1I हिताय Nom हितायेत Vas.

1II प्रभू, प्रभवति (rarely प्रभवते)

RV, Bc, प्रभु

available for a month मासकालिक,

मफ MBh.

A

2185

Avania longifolia देवदार २००८ .

avarice n. I लभलिप्सा śāringP — विजेहा

MBh, विजेषणा ŚB₁ — अर्थलोभः.

II धनकः ५ — धनपिशाचिका, धनपिशाची ५

— बुद्धद्रव्यम् W. — रजस्तोकः, रजस्तोकम्

BhP.

avarice (personified as the son of

Dambha and Māyā) लोभः Mn, MBh,

etc avarice (personified as a son

• of Pushti and Māyā) लोभः Mn,

MBh, etc from avarice वित्तकाम्या

(instr) AV.

avaricious adj. II लोभिन् Rājāt, BhP, ^{Campak} ~~Campak~~

— लुब्ध Garuṭ, MBh, etc — सलोभ

Kathās — धनलुब्ध Var, धनलोभिन्

MW — वित्तकाम MBh.

1 II कदर्य Gaunt, ChUp, Mn 4.210.224,
 yājñ, etc — कवत्तु RV 7.32.9 —
 किम्पच, किम्पपचान् ५ — कीकट ५ —
 कुमुद् ५ — कुद्र १ (अ) ५ ५ — गढमुष्टि
 ५ — पुनर्मघ AV — फलमुद Bhp
 — भरिष RV — रङ्ग Mn 3.40 —
 लोभात्मन् A, लोभात्तिन् MW — लौल्यवत्
 Kathās — विप्रलुम्पक Mn 8.309.
not avaricious अलुब्ध Gaunt.

possessed of avaroha-shoots

 (as the Indian fig-tree)

अवरोहवन् गङ्गा (gana बलादि
 १.२.) Pat, अवरोहन् गङ्गा
 (gana बलादि १.२.)

avenger जी cl 2 (धातु 24.39)

वेति

avenger 1 II. यातु m RV 1.32.14

(= हन्तु say)

avenue लरुपडिं B W.

an avenue of trees वनधारा

Vike.

aver 1 II संगू (संगिरते) Sarvad,

T Prat., Sch -- वश cl 2 (Shātip

24.71) वशि Maitra llp, VarBis, BbP

averment प्रतिज्ञालायः yājñ.

— — —

On an average प्रमाणेन instr

Tyot

Averrhoa acida 1I लवली f Viddh,

लवली Sis, Vas, Bhpz.

1II विन्द्या L -- सुगन्धमूला L.

• The fruit of Averrhoa acida

पारावली L the fruit of the

Averrhoa acida plant मुक्ताफलम्

L pale as the fruit of the

Averrhoa acida लवलीफलपाण्डुर-

मफ Vike.

Averrhoa carambola 1I कर्मरङ्गः R —

कर्मरः L — भव्यः MBh, etc.

1II कर्मरः L — कर्मरिक्कः L — पर्णमाच्छातः १

(१) L — पीलफलः L — बृहदम्तः L —

मुङ्गरकः L — मुङ्गरफलः L — वागुणम् २

L.

The fruit of Averrhoa carambola

1I कर्मफलम् L.

1II न्युञ्जम् L — भव्यम् L —

सजाकरः L — वक्त्रशोधनम् L ,

वक्त्रशोधिन् ३ L .

averse adj। I विमुख १ (आ) MBh, Kāv, etc

— विमनस् R — विर^{क्त}~~क्त~~ MBh, Kāv, etc

— ~~अनिच्छ~~, अनिच्छक, अनिच्छत्, अनिच्छे, अनिच्छे

Vishnuis. — विमुखित Kāv — विमुखीकृत

Sansk, Curvap.

। II अपशुष्क १ (आ) TS (Sch) — विमर्षिन् W.

averse from । I पराङ्मुख १ (ई)

Mh, MBh, Kāv, etc — अपचेतस

(abl) TBh — विमुखित W —

पराङ्मुखीभूत Pañc.

। II पराधीन (abl) MBh —

परिज्ञान (dat) Pat — विक्रव १ (आ)

ifc śak — विष्णुण (abl) RV

averse from fighting युद्ध पराङ्मुख

Hariv averse from mundane
affairs विषय पराङ्मुख śak averse

from study पर्यध्ययन Pāṇ 2.2.

18, Vārt 4, Pat averse to the
benefit (and) to long for attain-
ment of worldly existence (said
of Buddhist convert), भवलाभ-लाभ-

सत्कार पराङ्मुख ~~सत्कार~~ Divyār to be
averse to do anything ल ल 1

ग्रायति (cp also ग्रायते ल 2 ग्राति MBh
3.13.730, 13.7365) (dat [śBr 2.3.9,
Katyśr, Lāty] or instr [MBh 3.12.19])

or abl [1454] or inb [Pān 3.4.65]

one who is averse to the part
of a law-suit called Kriyā
ie. to witness, documents,
or deals etc. (one of the five kinds
of witnesses whose ^testimonials
are hurtful to the cause)

क्रियाद्वेषिन्. m comm. or yājñi 2:6

to render averse विमुखय, विमुखयति

to render averse to विमुखीकृ,

विमुखी करोति (abl or comp) Samk

the rendering averse to विमुखीकरणम्

(ibc Samk).

averseness । I प्रतिकूलता (Kār, etc)

प्रतिकूलत्वम् (MW).

aversion । I पराङ्मुखम् MBh, पराङ्मु-

खता Amar, पराङ्मुखत्वम् Var — विमुखता

विमुखत्वम् Kār, sāk — प्रद्वेषः MBh,

Kār, etc — घृणा Naish 1.20, 3.60 —

द्वेषः n — विमुखीभावः Gzt — वैमुख्यम्

Hariv, Rājat, Kural — विप्रतिपत्तिः

Jātakam — वैराग्यम् Bhag,

Ragh, etc — अरुचिः sāk, Kād

(with उपरि) — विरागः Kār, Rājat,

Bh P — विमुखिता, विमुखित्वम् w.

2199

। II अथैति १ Mricch — अथैमन् २

अपकामः RV 6.75.2, AV — अपरागः

Mm 7.1.4 — अपवृत्तभावः Jatakam

— अवसति १ २ — त्रपति १ २

— त्यजस् २ RV — त्रिग्रहः २ —

तिरोधः W विकृतम् W — विमति १ R

विषादः (यि १ अ) Bhartṛ - -

वैकृतम् (यि १ अ) MBh, Hariv, Kathā;

Rājāt — वैकृत्यम् W — वैमत्यम्

MW — वैरक्तम् २ वैरक्त्यम् Kathās

— हृणिद्या, हृणीया (only २) -

aversion from food भक्तद्वेषः,

भक्तारुचि f aversion to

विद्वेषः (loc or gen) AV, etc

— वैराग्यता (प्रति) Par cat

betraying aversion द्वेषस्य

mbn git to feel an aver-

sion for नाद्य Desid बीभत्सते

Br, Srs, etc to feel aversion

ते l 1 ग्लायति (ep also ग्लायते l

2 ग्लानि, MBh 3.137 30, 13.7365)

feeling aversion ग्लानि ~~स्य~~

S Br 1.2.5.8 feeling aversion to

विरागित ~~मन~~ ifc MBh having
an aversion to विद्वेषणम् (gen
or comp) MBh, Hariv one
whose mind feels aversion

मान मनस् ~~मनस्~~ MBh 15.132.

averted I व्यावृत्त caus व्यावर्तयति R — विनिवृत्त
caus विनिवर्तयति R, Mālar — प्रतिनिवृत्त
caus प्रतिनिवर्तयति R, BhP — वृज् cl 1.

7. वर्जति, वृणक्ति, cl 2 वृक्ते (ved and
 BhP also) वर्जते, वृङ्क्ते) RV — रुध् cl 7
 (Dhātup 29.1) रुणाद्भि, रुन्ते (रुन्धति, रुन्धते
 Br, etc, रोधति MBh) Bhatt —
 पृथक् Sāy.

I II अपवध् VS, ऽ Br — अपावृष् R,
 etc — अवया RV 4.1.4, 6.66.5;
 VS 3.48 — परिच्छिद् MW — लङ्

caus or cl 10 (Dhātup 33.87, 121)
 लङ्घयति R, Mricch. — विनी, विनयति

विनयते RV, AV — विद्यु, विद्युयोति, विद्यौति

ṣis — संरुध्, संरुणद्, संरुण्हे MBh.

— हन् cl 2 (Dhātup 24.2) हन्ति

(rarely हते and cl 1 हन्ति, ved also जिघृति, जिघृते) MBh.

to avert back from निवृत् carv

निवर्तयति (abl) MBh, Kāv, etc

to avert (the face) हं cl 1 (^{(Dhātup} ~~Dhātup~~)

22.2 हरति, हरते) Ratnāṣ, ṣis.

averting । II अपवक्तु m RV 1.24.8,

AV 5.15.1 .

The act of averting the face

वैभुखम् w any action for averting

evil शान्ति कर्मन् n Aśveś any
divinity who averts suffering

शान्ति कर्तुं m MW averting a
curse शपथघोषावन mf (ई) m AV
averting back from निवर्तनम् (abl)

vedāntas the averting of evil

शान्ति करणम् Kātyśr averting of pain

शान्ति ḥ Kāth Up, MBh, etc the
reciting of a text for averting

evil शान्ति वाचनम् ḡ पुण्याहवाचनम्

on Pain 5.1.111, Vārtt 3 without

averting the face अविमुखम् MBh

(Vd) अविमुखम्

avertedness 1 I विमुच्यम W.

avorter 1 I प्रतिहर्तृ m Ragh.

1 II विषूचन mfn.

an avorter of arrows इवर्गः 75

avorter of disease (?) वक्त्रः RV1.

187.10 avorter of enemies

विमृद्य m RV (death-avorter)

भृशुना किः 2 any divinity
who averts evil प्रातिहर्तृ m

11W One who averts यवतान्

m AV — अवनतम् mfn RV1.129.

118 8. 48. 2, AV 2.2.2 — वर्गः

Kaush Up one who averts
away, emergencies - परवर्णः Viper

4.19 .

averting adj. I दगवर्तन (ई) — विघातन

MBh.

II यव AV, jājñ — यवन.

not averting अनैश्चरिक अपास्त

averting curses अशस्तिहन RV

averting (danger) विस्तम्भिन

MBh averting evil शान्तिक

Heat — यवित्र (या) वि, MBh,

etc averting the sickness called

8
2207

śipada अशिपद १ (आ) RV 7.50.4

(Rudras) 'averting wounds' विकिरिड

(Kāth) विकिरिड (TS) विकिरिद्र (VS)

Sch.

avertedadj I निवर्ति MBh, Kāv, Pur

— व्यावृत्त R, Kathās — शान्त ऽBh,

MBh, Kāv, etc — विनिवर्तिन ~~निवर्ति~~

Mālav.

II आवृत्त — पराचीन VS, etc —

पराञ्च RV, AV, TS, Bh, Up — पराहत

MBh, Kāv — प्रतीप १ (आ) w —

प्रत्यञ्च RV, Bh, Kātyāṣṭh — विवर्तिन

Kum — विवर्लित Amar — सचीकृत

MBh, Kāv, etc.

averted from II निवृत्त MBh,

Kāv, etc. — averted from परावृत्त

(abl) Mm, MBh, Kāv, etc —

विनिवृत्त (abl or comp) R, MarkP

averted from mundane affairs

विषय पराङ्मुख · Śak having

an averted face साचीकृतानन

MBh having averted eyes

साचीकृतदृष्टः Kathās not averted
by sacrifice अनवेषु MaitrS

one whose desires are averted

from निवृत्तेन्द्रिय (comp) Ragh.

one whose heart is averted from

निवृत्तहृदय (प्रति) Mālav 2.14

one whose senses are averted

from निवृत्तेन्द्रिय (comp) Ragh

one whose will cannot be

averted अविहर्यत कृत् RV 1.63.2

whose desire is averted from

निवृत्तलौल्ये Ragh difficult

to be averted दुष्प्रतिवारण R3.

31.49 to become averted

पराङ्मुखी भू Kāv, yet the not
being averted अपराङ्मुखः āṅkhaḥ
having the face averted,
 पराङ्मुखः † (ई) - having the
face averted पराङ्मुखः —
having the face averted

अपमृत Pān 6.2.186 having
the senses averted from
 वावृत्तेन्द्रिय (ifc) Maitrākṣa
wishing to avert अपजिघांसु
 AitBr .

aniamy 1I पक्षिशाला L - कुलायिका L ,

कुलायिनी Gal - पञ्जरम् मक्ष, कान्ठ, etc

— पञ्जरकः मक्ष, पान्ठ .

1II कपोतपालिका L , कपोतपाली - विटङ्कः

विटङ्कम् (गु. अर्ध-चिदि) L .

avidity 1 I चतुर्था (chiefly ये) R,

Ragh, BbP, etc.

avidity as mother of Dambha

चतुर्था Prab 2. $\frac{11}{12}$.

void II वृज्, Caus वर्जयति Ch Up, Gr. Srs. -

MBh, etc --- परिहृ, परिहरति, परिहरते

SBh, Galh --- परिवृज्, परिवृणात्ते RV,

AV, VS, Bh, Apast, Caus परिवर्जयति,

परिवर्जयते Mn, MBh, etc.

III अतिमुच् SBh, etc --- अकसृ (with abl)

Yājñ 2.262 --- अपोह् Ā Mn --- उज्म

cl 6 उज्मति Ragh, Sis --- उत्सृज्, उत्सृजति,

उत्सृजति Mn, Yājñ, MBh, etc --- कृत् (a

Saṃtra root) Ā कृतीयते Saddh ---

गुप्, sesid जुगुप्सते (Pāṇ 3.1.5 ap also

जुगुप्सति) Mn, Yājñ, MBh, etc --- त्यज्

६ । त्यजते, त्यजते MBh, etc — परिगा ,

परिजिगति RV — परिया, परियाति RV —

परिरक्ष्, परिरक्षति (ep also परिरक्षते) Suar

परिसंचक्ष् (only 3 pl पर परिसंचक्षेव)

परिसृज् Caus परिसर्जयति MBh —

प्रोज्झ्, प्रोज्झति Pāricat, Mit — लङ्

Caus or el 10 (Shātip 33. 87. 121) लङ्गयति

Kāu, kathās — वञ्च Caus वञ्चयति ,

वञ्चयते MBh, Kāu, etc — विमुच ,

विमुञ्चति, विमुञ्चते Mund Up, Bhag, etc

विमुच् Caus विमोचयति R —

विसृज् Caus विसर्जयति Mb, MBh, etc

विसृज् Caus विसर्जयति MBh, R, etc

व्यातिवृत् , व्यतिवर्तते MBh — संचक्ष् ,
संचक्षे Vop — संत्यज् , संत्यजति Bhartṛ
— समातवृत् , समतिवर्तते R, Marine —
समवहा Bh.P — सम्परिवृज् Caus सम्परि-
वर्जयति MBh — हा el 3 (Aṭṭup 25.8)
जहति Mn , MBh , etc .

to avoid certain kinds of food

(as śūdra food) व्रतय Nom व्रतयति .

Pāṇ 2.1.21 Seh — कूट् el 10 कूयते

Aṭṭup 33.28 easy to avoid

मुपरेहृत् mfn Bādar , Seh not

so as to avoid निष्परीडयम् ,

Suśr .

avoiding । I वर्जनम् Mm, MBh, etc

परिहरणम् VP — परिहारः ŠBr, etc

। II निवृत्ति f L — परिवर्गः RV —

परिवृज् f RV — परिहारः Šuśr —

परिहृति f A + Br — प्रतिहरणम् L

— प्रहाणम् Šis, Šam K, Lalit —

विपर्ययः R 7.63, 31 (sch) — व्यतिक्रमः

M Bh, Kār, etc — संनिवृत्ति f W

the act of avoiding परिवर्जनम्,

Mm, MBh, etc — विवर्जनम् Yājñ,

MBh, etc avoiding assemblages

गणनेत्याहः L desire of avoiding

परिजिहीर्षा Kād .

avoidance । II विगमः ife Yājñ .

avoidance of flavours रसवर्जः .

avoidance of fastes रसवर्जः .

one who avoids । I कर्त्तव्यं म् MBh .

avoiding adj । I वर्जिन् MBh —

परिहारिन् (ife) Sas, Bālar — वर्जक

(ife) MBh, heat — परिवर्जक (ife)

MBh — इ f (आ) (ife) — पराङ्मुख

f (ई) (loc gen acc with प्रति w. comp)

Mh, MBh, kāu, etc .

। II कायमान RV 3.9.2 — रक्षिन् (ife) R

विवर्जक MBh — स्मृत (only if).

not avoiding निष्परीहार avoiding

others जहाक TAr 1.3.1 avoiding

sins कि ल्विषस्मृत RV 10.71.10, Ait Br 1.

13.

I अण्डाय p Harin.

avoidable I परिवर्जनीय Var, Rajat.

I परिहारवत्, MBh (अपरिहारवत्)

avoided adj I MBh, Kār, etc —

परिवर्जित Kathās.

I अणवृक्त RV 8.80.8 — परिवर्जित

परिजिहीर्षिते Gobh — परिवृक्त RV, AV
 — परिहृत Kāu — प्रोज्झित Brah,
 Pañcat — विधृत Hariv — विवर्जित
 Up, Yājñ, MBh, etc.

to be avoided । I वर्जनीय ~~MBh~~ Mn,
 MBh, etc — परिवर्जनीय Var, Rājat
 — परिहर्णीय Śāk, Prabh —

to be avoided from परिहृत^{म्} MBh,
 R, etc — परिहृतम् Nis, Kāu,

Pañc

वर्जयितव्य Var BrS — वर्ज्य Mn, MBh,
 etc — अपवर्जनीय,

to be avoided from परिहार्य MBh,

R, etc to be avoided from

परिहृत्य Nir, Kāṇ, Pañe.

I II अवसंचक्ष्य Pāṇ 2.4.54 Pat —

व्यजनीय म्भ w — परिवर्ग्य AV —

परिण्य Nir — परिसंचक्ष्य Pāṇ 2.4.

54 Vārtā 9, Pat — रक्षणीय Kathās

— रक्ष्य Kathās, Rājāt —

वज्जनीय R — विवजनीय R —

संहार्य Tār — हेय Kāṇ, Kathās,

etc.

not to be avoided II अपरिहृत्य

1 II अनतिक्रमणीय — असंत्याज्य

M.Bh., 12.9950 (in law) to be

avoided in the present kali

age कलिवर्ग knowing what

is to be avoided दोषज्ञ Ragh 1.93.

to be avoided ^{परिहृत Pass परिहीयते Mn, M.Bh., Kane} II हर Pass हीयते (ep

also हीयति) Bharts (v.l.)

to wish to avoid परिहृ desid

परिजिहीयति Goldh, R.

wishing to avoid परिजिहीषु mfn

to avow to 1 II व्याह, व्याहरति,
व्याहरत (given) मझ,

avowing 1 I विश्व्यापनम् मझ.

avowed प्रतिपब्ध मझ. पुर्वजने, पिनेल.

विश्व्यात मझ. W.

await 1I सम्प्रतिक्षे, सम्प्रतिक्षेत MBh — काङ्क्षे

cl 1 काङ्क्षति ep. also काङ्क्षत (with acc)

ĀśvŚe, Mn, MBh, R, Bhag, Megh, Śūtr.

1II उपरम्, उपरमति, उपरमेते (pāṇ 1.3

85) ऽङ्क्षे 2.2.1.2 . 3.8.2.29 .

while awaiting (a long time)

सम्प्रतिक्षेय MBh

awake we 1. I जाग ल 2 जागति पाँचत 3.

9. 0, अथ 2.3.2 — प्रबुध्, प्रबुध्यते

(intrans.) RV, etc — प्रतिबुध्,

प्रतिबुध्यते (ep also प्रतिबुध्यति Mn,

MBh, etc.

1. II अनुबुध् — उबुध्, उबुध्यते RV,

7. 72.3, 10. 101.1 VS + चित् ल 1P

अथ 8. 123 — (fig) विजृम्भ्,

विजृम्भते MBh, R — विबुध्, विबुध्यते

MBh, Kar, etc — सम्प्रबुध्,

सम्प्रबुध्यते Lat.

about to awake प्रतिबोधयन् Kathās

upon to awake from sleep (only)

Ā to विज्ञाण , विद् Kath to awake

i.e. to begin to take effect

(as a shell) सम्प्रबुध् , सम्प्रबुध्यते

Cat to awake i.e. to begin to

take effect (as an incanta-

tion) सम्प्रबुध् , सम्प्रबुध्यते Cat

2I उज्जागृ Caus उज्जागरयति Sak.

2II विबुध् Caus विबोधयति RV, etc.

awake adj उन्निद्र Megh, Sak. 1376

प्रबुद्ध up, MBh, etc

प्रबुद्ध RV, etc, प्रबुद्धात्मन्

MBh — विनिद्र f (आ) MBh, Kāv,

etc विनिद्रक Kathās — अनिद्रित

— अनिद्र f (आ).

I. II जागर Pāṇ 7.3.85 Kās —

जागरण VS 30.17 — बुद्ध MBh —

विप्रबुद्ध Megh — विबुद्ध — सजागर

Kathās.

not awake अजागर L asleep

and awake सुप्तासुप्त Mbicch

awake (said of the sun)

प्रतिबुद्ध RV, etc.

to be awake 1I जागृ el 2 जागर्ति RV,

AV, etc.

1II बुध् el 1 बोधाति, बोधते el 4 बुध्यते (च)

also बुधाति, RV, etc — प्रस्था, प्रतिष्ठते

MBh — विबुधां, विबुध्यते MBh, Kāṣ, etc.

1I जागृतव्यम् imper MBh 1.5925, R. 2;

53.3 जागृतव्यम् imper MBh 5.4610 13.

2746.

becoming awake बोधः AV, MBh, etc

being awake I प्रजागरणम् Suir.

I II अवबोधः Bhag 6.17, Kum 2.8

जागरितस्थान Mānd Up 38 9

the being awake बुद्धान्तः ŚBr

बोधः AV, MBh, etc बोधनम् KātyŚr

Suir half awake and half asleep

जाग्रन्मिच्छ Gobh 1.6.6. not being

awake अबुध्यमान मनु RV one

who has long been awake

जागरितवत् Suir 3.4.37 one

whose mind is awake बोधिन्मनस

RV So as to be awake जागरम्

Pāṇ 7.3.85 kās state of being

awake स्वप्न विपर्ययः wide awake

समुन्निद्र RV sharmas :

awaking I प्रबोधनम् MBh, Kāv, etc,

प्रबोधिता MBh — प्रतिबोधः. Ragh, Bh P,

प्रतिबोधना Kād, प्रतिबोधनम् MBh, Suse.

II उद्वेगनम् — निद्रामङ्गः W —

प्रबुध्यः f RV — प्रोद्वेगः पृष्ट RV —

awaking of Śaṅgā बोधनम् Cal

निबोधः Maite Up, Kāv, etc —

विबोधनः MBh , MärkP.

the awaking of surgo बोधनम् Cal

awaking. from ignorance प्रबोधः.

Kāre , Kathās , Pañcat awaking

(from sleep) प्रबोधः. Kāre ,

Kathās , Pañcat awaking

with the morning light उपबोधः "

mfu RV उपबोधः RV 3.2.14, 6.15.

awaking ^{adj} I प्रबोधिनः Ragh —

प्रतिबोधिनः Kathās .

I II बुध — बुध — बुधान RV 4.51.8, 7.68.9

प्रबोधन Rit, Pañcat — सम्बोधन

MBh.

awaking from sleep सुप्तविनिद्रक

Kathās.

awaked adj. 'II उद्यु.

early awaked उषर्बुध RV, उषर्बुध RV

3.2.14, 6.15.1.

to be awaked जागृतव्यम् impers, MBh. 1.

5925, R 2.53.3 जागृतव्यम् impers MBh. 5.

4610, 13.2746.

it is to be awaked बोधुव्यम् Pañcat

causing to awake बोधन भू (इ) R, Harin,
— surr.

awaken ०६ ॥ जागृ Caus RV , जागरयति

(Pāṇ 7: 3. 85) Hit 2. 3. ९ — प्रतिबुध्

Caus प्रतिबोधयति kāv, kathās, Bhp

— उन्निद्रय Nom उन्निद्रयति — उत्था

Caus उत्थापयति — प्रबुध् Caus

प्रबोधयति (trans), MBh, kāv, etc.

॥ प्रपिवत् Caus RV 1. 128. 2 —

प्रतिबुध् , प्रतिबुध्यते (epals)

प्रतिबुध्यति) RV, Mn, MBh, etc —

समुत्था Caus समुत्थापयति R, Jātakam

— समुद्धु Caus समुद्धोदयति Nīlakh —

सम्प्रबुध् Caus सम्प्रबोधयति SBh

to awaken longings प्रोत्कण्ठ

Nom प्रोत्कण्ठयति Ritus

to awaken thoroughly सम्प्रतिबुध
caus. सम्प्रतिबोधयति MBh.

awakening II प्रबोधनम् MBh, Hariv —

प्रबोधः (trans) R — (trans)

प्रतिबोधनम् R.

1 II प्रतिबुद्धि f Cat — प्रोद्बोधः ~~Prasanna~~

Prasanna — बोधः W — बोधनम्
 MBh, R, etc — विबोधनः (trans
 and intrans) MBh, Märk P

awakening (a particular
 stage in yoga व्युत्थानम्

Vedāntas awakening (from
 a swoon) समुद्बोधनम् Prasanna

(in drama) awakening of the
remembrance of former events

उत्कीर्तनम् sah the awakening
of Vishnu हरिवोधः Kathārm.

awakening adj. I प्रबोधकं Subh
— प्रतिबोधक (with acc) R, प्रतिबोधन
BhP, Susr.

II बोधिन् — बोधकः (इका) R —
समुत्थापक Buddh.

awakener n. बोधयितृ m RV 1. 161, 13

— बोधकरः L.

one who awakens (princes by

announcing time etc) प्रबोधिकाः

kir all awakening विवप्रबोध
BhP awakening (as faculties)

अवबोधक BhP awakening in
time (as a mantra) कालप्रबोधने

Kathās 92.68 feeling the
awakening of desire रसोद्भासने
Cat.

awakened adj 15 प्रबोधित MBh,
Kāv, etc, also प्रबोधितवत् Sāh

— प्रबुद्ध Up, MBh, etc — मुत्तानिद

Kathās — प्रतिबुद्ध RV, etc, etc —

— प्रतिबोधित R.

I II प्रबोधित MBh 3. 16812, Ragh 12. 23

— प्रतियातनिद् Bhp — प्रोदुद् (met)

Cat — बुद् MBh — विधूतानिद् Ragh

(P. 1 विनीतनिद्) — विप्रबुद् Megh

— विबुद् MBh, Kāv, etc. — विबोधित

W — सम्प्रबुद् MBh.

awakened from placid

sleep सुखसुप्ति-प्रबोधितः Swg.

to be awakened adj प्रबोध्य

MBh, Kathās, Suśr — प्रतिबोधनाय

Ratnāv.

I II बोद्ध्य MW — विबोध्यितव्य

Bālar.

having the mind awakened

प्रतिबुद्धात्मन् MW not to be
awakened अपबोधनीय

not to be awakened अपबुध्य

RV 4.19.3.

1 II बुध् pass बध्यते — प्रतिबुध् ,

प्रतिबुध्यते Divyān — विबुध् ,

विबुध्यन्ति विबुध्यते MBh, Kāv, etc.

wishing to awaken . adj बोधयिषु R.

K

2238

warded • प्रणीत अंश Mn, Mdk, etc —

(as a fine) साधित अंश W —

(as punishment) साधित अंश W.

— o —

aware of ।I निवेदिन् (Comp)

Mālatim.

to be aware of ।I बुध् । बोधते,

बोधते । 4 बुध्यते (ep. also

बुध्यते) RV, etc.

।II अपि विज्ञा, अपि विजानाति, अपि विजानीते

— अपि विज्ञा. Ait Bh — विमृश,

विमृशाति RV, etc — संचित्

~~Caus~~ ~~caus~~ संचेतयति MW.

being aware of अपि विज्ञाय MBh,

etc being quite aware

सम्बुध्यमान MBh not being

aware of अपिमन्यमान RV 2.12.10.

to become aware of II बुध्य^१
 Cl 1 * बोधति, बोधते Cl 4 बुध्यते^१
 (ep also बुध्यते) RV, etc —

अवबुध्य, अवबुध्यते.

II अभिज्ञा, अभिज्ञा नाति, अभिज्ञानी^१
 — प्रतिज्ञा, प्रतिज्ञानी MBh, Hariv
~~to become aware of~~ — प्रतिपद्य,
 प्रतिपद्यते MBh, R, etc — प्रबुध्य,
 प्रबोधाति MBh — विबुध्य,
 विबुध्यते BhP — समभिवीक्ष्,
 समभिवीक्षते (acc) Śāk —
 समीक्ष्, समीक्षते R — समीक्ष
 MBh, Kāv, etc.

becoming aware उपलब्धिर्

MBh, Suśr, Tarkas, Sarvad, etc
becoming aware of विलोचन
 (if) Kāv, Kathās, Pāñcar —
विलोचन if Kathās, śatr
to make one aware of शिवसुख
~~caus~~ MBh I. 5811, etc
made aware शिवसुखनिष्ठ
 MW.

away II अप (as a prefix to nouns and verbs) — निः — परा — परः — वि RV, etc — प्र as a prefix to substant — प्रव (as a prefix to verbs) — प्रव (as a prefix to verbal nouns).

III पराक् Katy Sr ; Ait Up — पराच^v RV, AV — पा^vदात् — पच^vला — स^vनुत् RV — हि^vरा RV, AV.

away from II अप (as a separable particle or adverb in Ved, with abl) — निः (used as a prefix) — वि RV, etc — ~~व~~ वहि^vद्या^v (abl) vs, Br, Ch Up — उ^v (as implying separation and

disjunction).

1 II अग्रे⁹⁹ Loc RV - निकटत -
 - पाचोतम् SPr - पर (with add)
 RV, AV, SPr.

away with दूतम् (with सह
 or with instr) - साधु (instr)!

MBh, Pañcat away with doubt

दूतं निदधेन sak being away
from home - प्रवासगत म्फु MW
enough is away with fear

अलम् शसक्या ~~for~~ further

away परातरम् RV to keep

away दूरतो म् SārngP

Keep ing away परिहृत्य R

kept away परिजितं पित म्फु

Golh moving towards and
away from माचपराच म्प/३५/२

(gana मयूरव्यंसकादि १. ४)

Tāndya Br to keep away

निरस, निरस्यति, निरस्यते MBh,
Kāv, etc — नी ८ I नयति, नयते

(Dhātup 22.5) Ait Br — निरुन्धे

Rv, Br to keep away from

परिहृ, परिहरते Āpast — निरावशे,

निरावशीति alā MBh. to make away

with उपसंहृ, उपसंहरति, उपसंहरते

MBh I, Mārkr P to wish to keep

away परिहृ Desid परिजिहीषीति

Golh, R.

awe n III सम्भ्रमः (ये f अण्) kāv, Kathās.

Causing awe शिष्टः नः MW

inspiring awe (said of the Maruts)

सप्सर RV I. 68. 9.

awful adj II वैष f (अण्) RV —

वैष्य RV 7. 58. 2 — दुर्धर्ष MBh,

R, etc — मेरुण्ड f (अण्) MBh,

~~वै~~ v. l मेरुण्ड.

III घोरम् f (अण्) RV, etc — घोर f (अण्)

RV, AV 2. 34. 4. ~~घोर~~

Very awful घोरतर W.

awfulness n घोरम् AV, SB 9,

Kaus, BhP 4. 8. 36, Gobh 2. 3, Sch.

2246

a while

H:

RV, etc.

awkward ।। अदक्ष mfn — अपर, mfn .

awkward about . स्खलित mfn (loc)

Var Brs.

awkwardness ।। अपरुता, अपरुत्वम् —

अपारम् — अदक्षिणत्वम् .

(in rhet) a particular awkward-

ness in expression (saying some-

thing at variance with what

ought to be said प्रकाशितनिरुद्धता,

प्रकाशितनिरुद्धत्वम् sah .

awl

1 II अररः — अरर Comm on MBh

15. 19 — आविधः — वेधनिका L.

row of awl shaped hills आरवनी

a shoe maker's awl आरर —

यर्मप्रभेदिका L to work with an

awl अरर्य Nom अरर्यति (गु कङ्कदि १.५.)

The awn of barley शुद्धः L The

awn of corn शुद्धः L — चान्यशूकम्

L The awn of grain शूकः, शूकम् R,

Sarvad, kātyāṣṭh, śch, शूकम् if

an awn of rice शालिशूकः,

शालिशूकम् R furnished with an awn

शुद्धिन् inf MW being within the

awns (as rice) आनुशूक inf being

with the awns (as rice) आनुशूक

inf furnished with awns, सशूक

inf (आ) = āpśṣ furnished with

awns (as barley) शलकिक inf

Suiz having long awns

दीर्घशूकः, दीर्घशूककः L having.

white awns श्वेतं शूकः L, श्वेतशूकः

with out an awn (as corn) निःशूक

नशूकः Bhp without awns मुण्ड नशूकः (आ)

n L:

awned adj ।I शूकिन W — शूकवत्.

any awned grain (one of the

5 kinds of grain Car, Bhp.

awning ।I वितानः, वितानम् MBh, Kāu, etc

वितानकः, वितानकम् R, Kāhās.

।II उन्नोचः L — कदकः L — चन्द्रा L

चन्द्रातपः L — तलिमम् L .

the awning of a boat वरकम् L

an awning spread over a yard

अपाश्रयः R 5.11.19 having an

awning वितानवत् run without

an awning अवितान .

awry adj. ॥ व्याजिह्म Nāg — साचि

RV 10.142.2 (?), Pāṇi carBr, Kir -

looking awry प्रति कूल दर्शन

MW.

X

2253

ax कुटः L.

—o—

axe n II कुठार: R, Bhartṛ, etc — कुठारी —

परशु m — परशु m Hariv, R.

I II इधमप्रवृश्चन: L, इधमवृश्चन: AgP —

कुठारङ्कः, कुठारङ्का L — कुठारका: VarBṛs

— कुलिशा: RV 1.32.58 3.2.1, AV.

MBh — रवट: L — छिदि Un 4.120,

छिदिर: Un 1.52 — जीर्वि m परशु,

परशु Un 4.54/55 — वृणसिंह: Pāṇ 6.2

12, Kās — दुघण: L — नागमिद् m —

परश्वध: (unc 1 सा) MBh, Var, Kāv, etc

परस्वध — पश्वध: L = परश्वध —

प्रशस् † AitBr — वास्यः, वास्यम्

Nilak on MBh 1.4605, V 5250,

वाही, वाशी - - वृक्षमिद † २ —

सुधिति m † २ स्वधिति — स्वधा TS

स्वधिति m † (also स्वधिति) AV, RV,

TS, Gr SRS .

armed with an axe || परश्वधायुध

m † २ — पारश्वध, पारश्वधिक m †

(ई) m † २ — वाशीमत् RV

'axe-bearer' परशुधरः ax in

hand परशुपाणि m † २ — परशुहस्ता

W the axe of a wood cutter परशु m

'bearing the axe of Death'

काल परशुधर: Mricch furnished
with an axe परश्वधित् mfn

MBh having an axe परशुमत्
mfn RV 'heavenly axe' देवी-
स्वधिति: a kind of axe वाशी

RV, AV, MBh. 'Rāma with the
axe' परशु राम: Kāv, Pur, MWB

13.1, R. TL 110, 270, ~~परशु राम~~

a small axe कुंठारिका Bhartṛ

3.23 wielding a gold axe

हिरण्यवाशीमत्, हिरण्यवाशी mfn RV

forest of axes परशुवनम्, परशु-
 वनप्रादुर्भावः, परशुवनसहस्रनाम्नम्
 MBh furnished with axes (said
of the chariot of the Maruts)
 स्वधित्वम् म्बम् RV. 1. 88. 2.

axiom 1I न्यायः TS, Bḥ, Mn, MBh, etc.

1II सिद्धान्तः MBh, Kap, Sarvad —

स्थिति f SBḥ, etc.

an admitted axiom अभ्युपगमसिद्धान्तः

Nyāyad delivered in axioms

सूत्रित म्ह MBh, Samk prescribed

in axioms सूत्रित म्ह MBh,

Samk.

axis 1I अक्षः, अक्षम् L

the axis of the poles ध्रुवयष्टि

of Gol.

— o —

axle 1I अक्षः, अक्षम् L, अक्षाग्रम्

1II चक्रधारणम् L

an axle-pin अक्षधुरा A past

the axle-tree of a carriage

अनुकर्षः, अनुकर्षणम् before the

axle-tree पुरोक्षम् S&R behind

the axle-tree पश्चादक्षम् R&, Katy&

being below the axle अधो-अक्ष

mfn RV 3.33.9 a chariot-

axle रथाक्षः TS, Kath, etc the

Craking of an axle अक्षराष्टः

Apsa end of an axle

अक्षाग्रम् having a beautiful

axle स्वक्ष म्फन R having its

axle-hole well greased (said of

a waggon) पूर्णरव म्फन Samhitup

having only one axle एकाक्ष म्फन

BhP 4.26.1.2 not Corring upto

the axle अक्षो-अक्ष mfn RV3.

33.9 a particular part of a

Car (supporting the axle tree)

उपाक्षः Comm. on Lāty 1.9.23,

उपाक्षकः the pin of the axle of

a carriage उद्गयः L a small

axle-pin दुरिका- kātyāṣṭr,

Sch — So that the axle is

Caught or hooked by contact

with some obstruction अक्षसङ्गम्

4

2263

Maites ried to the axle of

a car अक्षानह मफ RV 10.

53.7.

belonging to Ayodhyā आयोध्याक

म्फ Var B. 8, आयोध्याक म्फ

Uttaraz 1.14 the city Ayodhyā

(the modern Oude) उत्तरकोशाल

a king of Ayodhyā त्रिबाहुः म

M B. 1.13, etc. native of Ayodhyā

आयोध्याक म्फ Var B. 8, आयोध्याक

म्फ Uttaraz 1.14.

#

2265

---

one who has studied the

Ayurveda शास्त्रविद् मन् L

Azadirachta indica 1I (its fruit is

bitter and its leaves are chewed at the

funeral ceremonies) निम्बः Gobh,

Var, Suśr, Kāv, also (निम्बक) —

वरत्तिकः L, वरत्तिकः Dhanu, वरत्वच

वरत्वचः m L — अरिष्टः R 2.94.9 —

(the leaves of which are used to

produce dispersion or absorption of

pusulent matter) पूयारि m L —

सर्वलोभद्रः L — शीतः L, असनपर्णः,

चर्फी L.

1II चीर्णपर्णः, चीर्णपर्णम् L — छर्दिघ्नः L

— ज्येष्ठामलकः L — धमनः L — निबन्धः

L — नेतृ ॐ L — नेम्ब ॐ Var —

पक्वकृत् ॐ L — पारिभद्रः L —

पारिभद्रकः L — पिचुमन्दः, पिचुमर्दः

L — पित्तसारकः L — पीतसारकः L —

प्रभद्रम् L — यवनेष्टः L — राजभद्रकः

L — विशीर्णपर्णः L — शीर्णपर्णः —

शुक्लप्रियः L — सुभद्रः L — सुमनस् ॐ

(N. ०६) (the tree)
L — कैटयः L — काकफलः L, (निम्ब)

X

2268

Azimuth दृ. मण्डलम् Āryabh.

1

2269

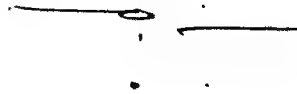
babbling 1 II बहुवादिन मन VS.

— 0 —

1

2270

baby 1II अवदन्तः L .

1

2271

Babylon બાબિલ m w, બાબિલ — બાબિલ.

— o —

back n I पृष्ठभागः kāv — पाणिनी f

(L also m rarely पाण्वी) W.

II पृष्ठकम् R — विग्रहावरम् L.

at the back of अग्निपृष्ठे kum

at the end of each back

part of the altar पत्यनूकान्तम्

kātyāy, Comm the back

(as the prominent part of

an animal) पृष्ठम् (यं f अ॥)

RV, etc to back bite पृष्ठमांसम्

खाद्, पृष्ठमांसं गच्छ back-

biting पेशुनम्, पेशुन्यम् Mn,

MBh, etc.

mfn

a back-litter II पिशुन RV, etc

— पृष्ठ मांसाद, पृष्ठ मांसादन ~~to~~ mfn

L back-litting पिशुन mfn

— पृष्ठ मांसाद — पृष्ठ मांसादन ~~to~~ mfn

A the back-bone II ~~the~~ पृष्ठ-

वंश ~~to~~ Spin — पृष्ठास्थि n L —

राठकः L — वंशः Var B.S., Bh.P.

II अनुदण्ड f MBh — अनुकः —

अनुकम् — अनुक्य mfn RV

10. 163. 2, AV — कशेरु, कशेरु

n m (U. 1. 90) L, कशेरुका;

कशेरुकम् (U. 1. 90) L —

कशेरुका (v.l. for कशेरुका)

— कशेरुका, कशेरुका L,

Sch, कशेरुका — खड्गः Gal —

२१७: Gal. hack - horn पृष्ठजः

MBh (v.l पृष्ठजः) hack - burning

पृष्ठतापः MBh.

a hack door II पक्षद्वारम् Mricch

II कुद्वारम् Gaut - पक्षपाल

f L hack - knot पृष्ठगान्ध

m L the back of an

elephant मातंगोत्तरङ्गः MW

the back of a tortoise

पृष्ठाङ्गुलीः, पृष्ठाङ्गुलिम् Bālar

the back of the knee गो-दरः

L the back of the neck

घातः L, घात Car 1.17.17,

Suse 6.25.11, मन्वा — शिरः पीठम्

L the back part पृष्ठदेशः

the back part of the altar

अनुक्तः, अनुक्तम् back-root

पृष्ठजालम् L a back slider

मष्ट^{म्} RV, मष्टयोग^{म्} मष्ट MW

back to one's self प्रतिचानम्

TBr to back towards

अभि[॥]र (acc) TAr behind

one's back परोक्षम् SBr, etc

— असमक्षम् Bhp — पृष्ठतः

— अपि कर्णे RV behind the

back of परोक्ष (gen) Mricch

Pañc, etc ~~behind~~ being
behind a person's back पृष्ठपारितन्

mfn Rājat — पृष्ठानुपृष्ठम् m f (इका) n

belonging to the back-bone

अनुकथ्य ^{mfn.} SBc Carrying on the

back पृष्ठय — पृष्ठीवह्, पृष्ठीवाह्

mfn AV Connected with the
back-bone वश्य mfn Bhp

the edge which runs along

the back of a vedi पृष्ठ्या

Kāty Sr., Subhas from the

back पृष्ठतः to give the

back पृष्ठमदा having a

great back महापृष्ठ mfn MBh
having a high back (as a horse)

अध्वंसानु mfn RV 1.152.5

having a prominent back

पृष्ठ mfn Pān 6.2.177, Sch

(-प्रगत = prominent) having a
protuberant back पृष्ठ mfn

Pān 6.2.177, Sch having

one's back burned (by the

sun) पृष्ठित्य mfn Āpast

having the back turned (?)

परापृष्ठी भूत्वा Divyār having

the face in the back पृष्ठे मुख

मृ(ई) १ MBh in the back

of चारिकाया instr (gen) Pāṇcat.

3. 16. 0 leather back-gammon

board. चरपाट्टिका W. ‡

lying on the back I उत्तानशायिन

mfr — उत्तानशाय mfr — उत्तान

mfr RV, AV, VS a man at

backgammon जातुपुत्राः L

on the back युञ्जतः

a particular movement

of the pieces on a backgammon

board ३१यानयः Pāṇ 5. 2. 9

a particular part of the back

of a sacrificial animal

स०२३ Ait Br a piece of back-
gammon etc सारः, सारम् (ये f ३५),
 शार a piece at backgammon
moved in ayānaya movement
 अयानयान Pāṇ 5.2.9 a piece
used at backgammon शारः
 (also शारक) Bhartr, Das
to place on the back पृष्ठतः कृ
R. so as to turn the back
towards जघनेन instr
 Sāṅkh Gr 2.1, 4.12
turning the back प्रोत्तयान
 म० RV way back प्रोत्तयथः

Hariv. — अति नागः MBh with
back turned युष्मत्पुत्र

Dinyār black-backed

नीलपृष्ठः RV — मृगपृष्ठ म॒फु L

long-backed द्वाचपृष्ठ म॒फु

white-backed पाण्डुपृष्ठ म॒फु

L — शिपिपृष्ठ म॒फु (अ॒ण) १

RV, VS, Br, Hariv.

~~अति~~

2I अति — युनः RV, etc.

2II अ॒ण (as a prefix to nouns
and verbs) — नि (except-

AV 10.8.7 always prefixed either
to verbs or nouns)

backward

backward 1I प्रतीप ऋ (आ) ऋ .

1II सव्य ऋ (आ) ऋ L .

backward direction प्रत्यक्त्वम् .BhP, Sch flowing backwardप्रतीपग ऋ (आ) ऋ Ragh, Varhaving an apparently backward
motion (said of planets) वक्रऋ (आ) ऋ Suryas, Var, etc in abackward direction प्रागपम् ऽऽऽ .a lion's backward look सिंहवत्प्रेक्षनम्

BhP

backwards 1I पश्चात् RV, etc - पृष्ठतः.

1II प्रतीचीनम् TS, TBz, kath, BhP

— प्रत्यक् RV, AV.

backwards through 10 generations

दशपुरुषानूकम् Pāṇ. 4.1.93,

Vārtt 5, Pat doing anything

backwards विलोमक्रिया W

having fruit bending backwards.

प्रतीचीनफल का इह, AV having

fruit turned backwards

प्रतीचीनफल ॐ SBH, AV looking

पृष्ठदृष्टि ॐ L situated backwards

अपाचीन ॐ RV 7.6.4 &

78.3, AV 6.91.1 — अपाञ्च,

अपाङ्, अपाची, अपाक् RV &

AV.

2I प्रतीपम् — विलोमम् — प्रतिपथम्

Rājat.

prob. backwards and forwards

निश्चप्रच (१ मयूरव्यंसकादि.)

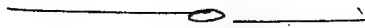
going backwards विपरीतगति

सूक्ष्म W moving apparently

backwards (said of Mars and

other planets) वक्रिन् सूक्ष्म

Suryas.

X

2285

a slice of bacon वल्ली, वदल्ली

bad adj 1 I दुष्ट — पाप. हु (ई older

than अं) RV, etc — पापिन् — पापमय

हु (ई) Jālak — असत् हु (असती)

Sūc, Mn, etc.

1 II अचित् RV — अघ RV — अनर्थ —

कङ्कर L — कञ्चर L — कदर्य W

— कलुषचेतस् R, कलुषात्मन् Kathās,

कलुषमति — कापटिकं हु (ई) L —

किष्कु L — दुरात्मन् Mn, Mbh, etc,

दुरात्मवत् Mbh 1.2017, etc — दुरित

AV 12.2.28 — दुर्जात Rvār 3.142 —

दृश्य — द्रोषिक ह (इ) — नागर ह (इ)

L — प्रदुष्ट म ह, क, ए — प्रदोष

डि डि — पांसन ह (इ) W — पापक ह

(इका once अकी) डि डि, ए — मत्सरिन्

म, म ह, ए — रिम W — (?) लूह

L — वक्तव्य म, म ह; ए — वाम

ह (आ). कि — विगर्हणीय Jātākam

— विगुण म ह, र, ए — विठङ्क. W —

श्रेय ह (आ ए इ) W — शुभेतर डि डि —

संदुष्ट R — होन डि डि, ए.

not bad अदुष्ट म 8.388

any bad precept कर्णविषम

Pāṇcat a bad action मतिनम्

Pāṇcat, Shastr, Viddh bad and
good qualities दोषगुणम् म०

9:330 bad behaviour

दुर्नैतिभावः म० 5. 6007 bad -

better पापवसीयम् - Gobh, Pañc

a bad Brāhman 1 II करतः I

— ब्राह्मणयेतः Pañ 6. 3. 43, kās,

Gaṇavar 114 — दुष्टब्राह्मणः TS

bad character : पापमर्म MW

bad conduct 1I असत्क्रिया

Jātakam — दुर्नयः MBh, Hariv,

etc — कदाचारः

1II लघुवृत्तिला W a bad deed

निपातक MBh 5.4053 a bad

desire (?) अन्यदाशा, अन्यदाशिस

f Pāṇ 6.3.99 bad-hearted

दुष्टहृदय Das — पापहृदय f(आ) •

Verṇāḥ bad language दुर्वचनानि

m.pr. Ratn 3. $\frac{10}{11}$, दुर्वचस् R

Mbh, Pur a bad man 1 I दुर्जनः

Mn, kāve, etc.

1 II असज्जनः R, Ragh 12. 46, etc

— कुजनः Bhp — णः L — स्तेचः

L — लटकः, लट्टः L bad

manners अशीलम् kathās bad

men असन्तः m. pl. Mbh, etc

bad-natured दुर्जाति Mbh, etc,

दुर्जातीयः Hariv bad people

दुर्जनाः m. pl. Sch bad

posterity कदपत्यम् BkP a

bad son who has turned out

ill अपजातः Pāṇcat. bad -

tempered दुःखशील MBh a

bad-tempered girl (unfit for

marriage) क्रोधविवशा L

a bad woman I I दुष्टा L-

दुःस्त्री (g. युवादि).

I II दुर्भगा W to become bad

2292

दुष् ए ५ दुष्यति — दुष्टीय Nom

दुष्टीयति Pāṇ 7.4.36, Sch to

become thoroughly, bad सम्प्रदुष्,

सम्प्रदुष्यति मङ्क, Sūtr following

bad courses व्यभिचारिन् मङ्क, kāṣ,

etc the friendship of a bad

man सुजनेतरमेन्त्री मव having

a bad nature अनर्थभाव to make

into a bad man दुर्जनीक Rām.

3. $\frac{17}{18}$. 4. $\frac{19}{20}$ making bad

दूषयत् MW, दूषयाण W more

bad पाणियस्तर MBh more than

bad कष्टाधिक f(आ) most

bad पापिष्ठ AV, etc, पापिष्ठतम

Das, पापिष्ठतर ChUp, MBh —

पापियस्तर MBh not of too bad

nature नातिदोषतः Susr not of

too bad quality नातिदोषतः Susr

of bad character पापशील f(आ)

Venīs, Pañc, पापशीलत्वम् of
bad character, वामशील kir

of bad character कदाचार W

of bad conduct पापसमाचार

ह(आ) msh. of bad disposition

वामशील kir of bad mind

• निर्गुणमानस - kāre one who
has overcome the two (bad
qualities i.e. passion and
ignorance) इयतिगं L

the state of a bad man दोषपुरुषम्

g. युवादि Very bad ^{1I} सुदुष्ट R

— बहुदोष हु (आ) R, मज्जिक् —

अधम. (often if, as in नराधम,

the vilest or worst of men).

1II गुरुतर मन्त्र 7.9.11 मझ, etc

— दुरिष्ठ (superst) — विप्रदुष्ट

मन्त्र 9.72, etc.

2I अशुभ मझ 1.3077 seq, etc —

कष्ट R — कृच्छ्र हु (आ) R —

विषमः ह (आ) Mh, MBh, etc — असद्यु

(used as an interjection of
disapproval) Rājāt, etc — असद्यु

(Pāṇ 6.2.160) SBh, MBh, etc.

2II अनिष्ट — अशोभन VāṇBh, BbP

— कटुक ह (आ, ई) RV 10.85.34,

MBh, Kathās, etc — दुष्कर W — दुःसम

L — निर्गुण ह (आ) MBh, R, etc —

प्रतिकष्ट सुश्च — संकर L.

any bad disease (considered

as the penalty of sin in ~~the~~ a
former life) पापरोगः Gobh, Mn

anything bad कद् Bhp 7.5.28—

असाधु ऽBh, MBh, etc a bad
Caused अनुपूः — कदुपूः, Comm.

On Pān bad children कदपत्यम्

Bhp bad-coloured विवर्ण f

(आ) MBh, Hariv, R, etc a bad

Commission दुर्वाचिकम् Naish

9.62 bad consequence दोषः

rarely दोषम् Mn, MBh, Kāv. etc

bad course दुरितम् RV, AV, Hariv,

kāra, etc, दुरिति † TB & a bad

dream दुःस्वप्नः † a bad

drink अपपानम् a bad

expression दुर्व्याहृतम् m, R

bad for teeth दन्तशठ L bad

fortune अवर्ति † RV, AV

a bad friend किंसरविः nom,

किंसरवा m (Pāṇ 2.1.64, Kāś)

kāś 1.5, किंसुहृद् m Hit

bad-gold दुष्टसुवर्णम् L, दुष्ट-

-स्वर्णम् equal bad grain पुलाकः,

पुलाकम् Mn, मिडक, etc a bad

grammarian वैयाकरणपाशः Pān

5.3.47 bad grass कावृणम्

L a bad hope (?) अन्दाशा ,

अन्यदाशिस f Pān 6.3.99 abao

horse अश्वकः VS 23.18 a bad

husband दुर्मर्ति m Karhās a

bad husbands कामर्ति m Sāh

bad king राजराक्षसः Rājat a

bad king who does not protect

his subjects राजकलि म MBh

12.363 bad knowledge अपविद्या

Mark P a bad lord कामरु म Sāh
Sāh

bad luck I दुर्दैवम् Mit

विषमलक्ष्मी Var B.S. — रिषि f

Ait Bz, S Bz, Kātyār a bad

mark लक्ष्मन् म Bālar a bad

master कामरु म Sāh bad

mistress अधमा a bad name

अपनामन् म Pām 6.2.187 a

bad news दुर्वच्यम् R दुर्वर्ति

Ragh 12.51 Seh bad occupation

असत्कार्यम् Mm 12.32 a bad

omen रिष्यम् Suir bad

organs of sense कदिन्द्रियाणि m

pl Bhp a bad poet मण्डलकवि

m. Shananjy a bad prime

कुनृपः Var Bhs कुनृपति m vents

a bad representative of चेलम्

ife Pan 6.2.126 चेलकः, चेलकम्

Rajal 7.299 bad reputation अरब्बाति

bad result पापानुबन्धः R bad rice

चक्रद्योदनम् Divyān 35.231 ff bad

road विषमम् VS, TS, SB, etc

— व्यधतः L a bad sacrificer,

(who does not know the god

metre, glossarial explanation,

Brahman, Rishi, Kṛitand

Taddhita offices of the Vedic

or verses) यागकण्टकः L a bad

scholar दुःशिक्षः Kathās bad

seed प्रतिबीजम् L a bad sign

लक्ष्मी (life with (3) (with or without

पापी, AV, Āpśr a bad state of

things कष्टम् a bad student

(lit who does not know or who

knows only the beginning of

verses or words पदाद्यविन्दम्

bad taste वैरस्यम् VarBṛS,

Suśr a bad taste in the mouth

मुखवैरस्यम् Suśr a bad line

अकालः a bad Tirtha उपतीर्थः

अपतीर्थम् a bad Veda knower

वैदिक पाशः Pām 5.3.47 bad water

दुर्जलिम् Bhpr a bad way

कवपथः Pān 6.3.108 bad weather

वदलिः, वदलिम् a bad wife दुर्भया

Kathās — भायचेलम् Pat & kās

a bad Yājñiky a याज्ञिक्यकम्

a bad year पावसाम् TS, Vait

being in a bad condition

तीव्रगति inf sās 1.130 being in

bad condition क्लिष्ट R, sāk,

Megh, suise coming from a

bad place (water) दुर्देशजं inf BhPr

"denoting bad" दुर् (in
Comp for dus) excessively
bad कष्टाधिक म् (आ) २ free
from bad weather निर्दुदिनम्
 shanamy good and bad
 सारफलगु म् १३५५ to have a
bad effect on चट् ९ । पड़ते,
 चट् ९ । चट्टयति (acc) Car
 8.7.28 to have a bad in
influence on चट् ९ । पड़ते
 चट् ९ । चट्टयति (acc) Car 8.7.28

having a bad horse अधःश्व म्

RV 1.116.6 having a bad king

राजवत् म् L.

having a bad name I उपनामन्

म् Pān 6.2.187 — वक्तव्यता, वक्तव्यत्वम्

Mn, MBh, etc.

II पापनामन् म् डभ्

having a bad sword अमासि म्

having a bad voice दुर्नयि म्

AV 4.17.5 — अस्वर म् L having

bad war अग्निषु म् having

बुद्धिमान् दुर्मन्त्रिन् म्भू पा०

3.244 having had organs of

sense कदिन्द्रियगण म्भू BhP 10.60.35

-- -- कदिन्द्रिय म्भू BhP 8.3.28

having had results कृत्कोदय म्भू

MBh injuring in a bad way

अक्षरायाः कृत् RV 1.122.9 having

a bad life भिन्नवृत्ति Mb, MBh, Cat

leading a bad life भिन्नवृत्ति म्भू

MBh, Yājñ to look bad शुभ. cl. 1

(Shātup 18.11) श्रेष्ठो (विश्व) नोत् in

a bad state अविविगुण म्भु Bhr

a pearl of bad colour वृम्राक्षि अ ।

a prefi implying bad दुस्

proceeding from the influence

of bad humours (a disease)

दोषनलप्रवृत्त म्भु Sutr receiving

bad pay कुप्यवेतनिन् removal

अ bad dreams दुःस्वप्ननाश-भ्र

removing bad dreams दुःस्वप्ननाश

म्भु Marine, दुःस्वप्ननाशन, दुःस्वप्न-

नाशिन म्भु MBh, Marine removing

the bad humours दोषघ्नं मूत्रं इति

दोषशमन, दोषहर मूत्रं सुखं removing

the three bad humours दोषघ्नं (इति),

दोषहर मूत्रं सुखं seeing a bad

dream दुःस्वप्नदर्शनम् इति: kh Gr.

The smell of bad oil मेघटिकः L

the state of bad food कदन्ता Vcān

the state of being a bad Brahman

दोषहिमण्यम् Kātyār, Sch suffering

from a bad disease पापरोगिन् मूत्रं Mm

surmounting any bad influence

नैदिश्यम् Tānd Br taking bad
food कदाहार mf car teller of
bad news (a post at court)

अपियाख्यायिन् on divyār using
bad arts दुर्मायिन्, दुर्मायि mf

B&P 8.11.6, RV 3.30.15 using bad

language दुर्वचसि mf R uttering

bad language दुष्टवाच mf Mn 8.

386 what sort of king? i, e, about

King किं राजन् Pām 2.1.64.54.70.

~~badly~~ ~~mf~~ ~~दुष्ट~~

badly I पापम् AV., पापया RV; AV.

— गहितम् Vop 20.5.

I II अपवृत्तु Śis 25.17 (प. १. अपवृत्तुम्).

to act badly towards दुश्चर (acc)

MW to be acted badly निकर्तव्यः मनु

MW badly conducted मन्दाचार

मनु Mārk P to behave badly

दुश्चर MW behaving badly

वमागम. वमाचार मनु Śis, Pāncar

to be treated badly ज्या cl

4 जीयते Pass ज्यायते Ved, RV, etc.

one who acts badly निकट on

MBR (प.ल.विकर्त) so badly

पपयामुया RV, AV to turn out

badly विपरी, विपरीते Mālatim

— खिब el 4 (Shatap 26.3),

सीव्यति Maitris, Ait-Br very

badly न सुतराम्

badly 21 दुस्.

2 II दुःस्यम् — दुष्णु (१) स्वरादि) —

युक्, युत. (१) W.

badly born दुजति म् MBh, R

badly come दुरागतः Buddh

badly educated दुर्विनीत म्

MBh, Kāu, etc, दुर्विनीतक म् Kathas

20.9 badly given दुदत्त म् Pān

7.4.47 sch badly heard दुःश्रुत म्

R 3.41.10 etc badly made कुकृतं म्

Var Brs badly marked दुर्लक्षणः MW

badly off पीडित म् Mn, MBh, etc

23/4

badly pronounced वीडित म्फु #Prat

badly treated असत्कृत म्फु MBh

3.2755 & 2918 having badly

कुप्युक्ता म्फु RV 10.27.5 spoken

badly दुर्गमहित म्फु tracing

out what is badly kept दुर्गमहितोक्ति

म्फु AV 11.915

badness I दुष्टता, दुष्टत्वम्, दोषः

— दोषः rarely दोषम् Mh, R.

II दोषकृत्यम् Tānd Br, Lāt —

दोषकृत्यम् L — वैगुण्यम् Mh, MBh etc.

(in law) badness of a cause

अवसादः L goodness or badness

सारफल्गुता (MBh) , सारफल्गुत्वम् (Mh

व.56).

badge 1 लिङ्गम् (once लिङ्गः, Naisllf

ife f आ, ई only in विष्णुलिङ्ग)

lip, MBh, etc - व्यञ्जनम् Āpśr, R,

kathās, etc - मुद्रा kār, Pw, Rājāt.

wearing a badge लिङ्गधारिन्

mfn, लिङ्गवन् m MW having

a right to wear badges लिङ्गिन्

mfn Mn, MBh, etc.

baffling प्रत्यवकशन मङ्गु BkP.

baffled adj. 1I सम्भवन msh.

1II -स्खलित Kāre, Pān cat, BkP —

विलङ्घित Ragh 5.48

— o —

bag 1I पेट म्ह (आं ७२ ई) ण L —

भ्रस्ता Apsr, भ्रस्ता -- पुटिका Pacc.

1II प्रसेवक: Susr, Nalac — वक्षस्कार:

(prob.) वक्षस्कारिका Uttamac —

वस्त्रिकोश: Susr — स्थवि म्ह (only

L) — स्थूति ह (only L).

a bag containing corn tied

round a horse's head

वक्त्रपट्टः L a bag filled with

flowers पुष्पपुटः L a bag
made of a leaf doubled
over in a funnel-shape

पुटकः Rājat a coarse

Canvas bag स्यूतः MW.

a dry bag शुष्कवृत्ति f

• Maitrē an empty bag शुष्कवृत्ति

f Maitrē a great leather

• १००० महावृत्ति m. MBh

a leather bag 1 II जौनम् m

11. 139 (जौल Gant 22, जाल Sch)

— त्वच् RV S. 33. 7 — प्रस्तरः

Meicch, Sch — (metaphorically

'a cloud') क्विन् m RV

leather bag 1 I भस्त्रा, भस्त्री-

L — चर्मभस्त्रिका Das 7. 213 —

चर्मपुटः Hear, चर्मप्रसेवकः L, Sch,

चर्मप्रसेविका Hyog 3. 131 a

little bag भस्त्रिका Das

• a lucky-bag अजिनरत्नम् Das

a money bag मानाभरता

Panica. (perhaps) a kind

of bag-pipe बाकुरः (with द्वाते)

RV 9.1.8 (prob) a leather

bag विनाडः Bandh a salt-bag

उवणपाटलिका-Buddh a

Small bag 1I झोलिकं Dhurtas

2.

1II टोपर Dhurtas 2. $\frac{11}{12}$

supplied with leather bags

containing milk सक्षीर हति मधु

Tand Br, Luty.

baggage सामग्री Rājāt, Kāthās, Sarnad,

सामग्र्यम्. m. Bk, Hariv, etc.

— o —

bail 1 I प्रतिभू m Mn, Mḥ, kāṣ,

etc — लग्नकः L

1 II प्रवृणमार्गिणः L — पारिभाज्यम् Dāyabh,

प्रातिभाव्यम्

the act of becoming bail प्रातिभाव्यम्

Mn, Mḥ, etc a bail given to

anyone for being delivered to

a third person अन्वाद्ये m

Grant bail for appearance

दर्शनप्रातिभू m yājñ 2.54

bail (sticking to the debtor like

an insect) अणमत्कुणः L. -

bailiff जीवगृभ् m RV 10.97.11.

a village bailiff ग्राम्यवादिन्

m TS 2.3.1.3 a bailisman

गारुड.क m L.

a baling-vessel 1II तरुणपेष्कः

L — सिरा L — सेक्कम् L —

सेचनम् L .

a wooden baling vessel

अम्बुवाहिनी L — अम्बुसेचनी L .

अम्बुवाहिनी .

— 0 —

bait 1I प्रलोभनम् MW.

the bait on a fish-hook

बिलिशः, बिलिशम् (?) Superm

17.2 forming a bait मांसभूत

मग्न R.

— — —

bake 1I प्रतप्, प्रतपति R, Swiss — पच

cl 1 (Shāntu 23.27) पचति, पचते

(cl 4 पच्येत) RV, etc — (earthenware)

आ, औ caus अपयति, अपयते VS, Gaut,

Vait.

to bake thoroughly सम्पच् caus

सम्पाचयति Swiss a bakehouse

अपूपशाला Mn 9.264.

baking पाकः Swiss, Mn, MBh, etc — आपाकः

T.

1II पचकः L — भृज् (inf) Pāṇ 8.2.26

Sch.

the act of baking पाचनम्

continual baking and roasting

पचतभृज्जता १. मयूरव्यंसकादि

repeated baking पुनःपाकः मम

यवज्ज्ञ slight baking आपाकः १.

baker 1I आपूपिकः L—पौपिकः L—

कान्दविकः पाँचद .

1II (१) शेजागरिकम् L, भक्ष्यकारक

— भक्षकारः L— भक्ष्यकारः, भक्ष्यकारकः,

भक्ष्यङ्कारः L .

a baker's shop पुपशाला Mn 9.264

bakery (= bake house) प्रपुपशाला

Mn.

what bakes पक्व रंज (with gen)

Av, S^{acc}, m^{abh}, etc who bakes

पक्व रंज (with gen) Av, S^{acc},

m^{abh}, etc.

baking adj 1 I पाचक ङ (इका) m^{abh},

kav, etc.

1 II पच (ifc), पच

a baking - oven आपका: employed &

in baking कार्बोविक L.

baked adj 1 I पकाव f (आ) RV, etc —

भूत $gases, mBh, susa, etc.$

a baked (and therefore imperish-
able) brick (used for sacrificial

Cas bricks) पद $\frac{1}{2}(\text{अ.}) \dot{S}_{B, \text{Var}}$

etc — (as earthenware pots)

यका f(आ) ~~See~~, Var, etc. a :

baked brick पक्का ब्रिक Vari

baked in an iron pan (as bread
cakes etc). कान्दव W containing

baked flour पिष्टपावुर्भूतं L

half-baked आपक्व a quantity

of baked flour पिष्टपाकः a sort

of baked flour मण्डकः Pancak,

Sukas, Bhpe.

to be baked पक्ताय मण्डक MBh —

विपच pass विपच्यते MBh.

to cause to bake शा, शे caus अपयति.

श्रापयते AV, etc.

—o—

the Bakula tree 1 II बाकूलः L—

सोधुपुष्पः L — सोधुसंज्ञः L Coming

from the Bakula tree बाकूल

मार्ग सूत्र relating to the

Bakula tree बाकूल मार्ग सूत्र.

Bala and Vritra बलवृत्त (ibc)

Bala's toe (N. of Indra) बलदिष

m L Bala's (i.e. Baladev's)

mother बलप्रसू f L slayer

of Bala बलभिद् m MBh, kāv,

etc.

balance 1I समं कृ .

1II कुष् pass कुष्यति Pāṇ 3.1.90

(NBD) — भृ ल । (Mhātup 22.1)

भरति, भरते ; ल.3 (Mhātup 25.5)

विभर्ति, विभृते , ल 2 भर्ति Vāishn .

to balance one another समक्षांतुल्

to balance together संतुल्

संतोलयति MBh — (in the mind)

संतुल्, संतोलयति MBh .

balance 1I तुला VS 30, 58, 11, 12

etc — घटः Heat — मापनः L

1II कक्षा mkk 12.7269, Varbis

26.6 — लौहम् W — धरिमान् m

Un, Sch — शेषः, शेषम् — सम्पुटः (५६)

f अ) Kathās.

a balance beares तुलामूल m

Bālar a balance cup

तुलाघटः W a balance made

of cloth and suspended by

strings शिक्यकवस्त्रम् Varbis

bearing a balance तुलाधारः मूत्र

पूज्यं २ $\cdot \frac{102}{103}$ to be in a

balance तुलाम् अभिरुह् ,

तुलाम् आरुह् , तुलां समारुह्

(instr) the curved end of

the beam of a balance (to

which the strings supporting

the scale are attached कर्कटः

Mit furnished with a balance

तुलावत् mfr Var Br. 8 the hand

of a balance for weighing

anything हस्ततुला Pāṇcat

to hold in a balance तुल्या धृ,

तुलाम् अधिरह् (caus) to put on

a balance तुल्या धृ, तुलाम्

अधिरह् (caus) putting on a

balance तुलाधानम् ŚBr 11

the scale of a balance कक्षः

कक्षः - Kāvyaḍ, Vrar, कक्ष्या

Pat, कक्षयम Comm. on $\mu_{\text{r}} j$
the string of a balance रागसूत्रम्

(only L) (also रागसूत्रक) —

शिक्यम् (L also आ, ह) W

the string of the scale of a

balance काचः L the tongue

of a balance जिह्वा - Heat

1.5.163.

balancing विभूतम् म्फु. ~~balancing~~

6

2341

balancing each other समानक्षेम

अपेक्षे कृत्वा balancing in the

मानू-चरित्रनाम . Pañcat

$$5.9 \cdot \frac{0}{1}$$

—○—

2342

Balanites roxburghii दारुपत्री L —

तन्वी L

— o —

made of Balbaja grass

बलबजमय मृ(ई)न पु शरादि-

a tuft of Balbaja grass

बलबजस्तुका RV.

—o—

balcony 1 I वितर्दि, वितर्दिका R, Rājat,
वितर्दि, वितर्धि, वितर्धिका L.

1 II वातायनम् Vcaṣ, Kathās, etc =

वलभी Vār Bihis, Sca — वेदिका Naish

Vās, Pañcat — वेदीक (i.e.) Kathās

वेदी

a balcony on the top of a

palace प्रासादपृष्ठम् Hit a

balcony (projecting like a neck)

प्रग्रीवः, प्रग्रीवम्, (१. अर्धचर्दि) L

प्रगीवक if Hear a kind of

balcony इन्द्रकोशः, इन्द्रकोषः,

इन्द्रकोषकः

— o —

Bald adj 1 I खल्लाट Bhartr, Kathas

61.53 and 184, खल्लिट — खलति (गु)

भीमादि, पुंत् or in comp., गु कडागादि)

VS. TS, SBH 13, kätysr, etc — मुण्ड (अ)

m, MBh, etc.

1 II अकच — अक्ष TS, Maitres —

(?) काल्वात् SBH 2.2.4.3 — कुत्त्व

kätysr — कुत्त्व च.ल. for अतिकुत्त्व

गु.च. — खल्लिट L, खलति, खल्लिट

L — खल्लाट — मुण्डित kār, Mit —

मुण्डिन् MBh, Hariv, Kām — विंकच

māh — विकेश ह (आ) L — विशिख

RV — होनरोमन् māh .

bald-headed 1I खल्वत् धर्तः,

Kaṭhās 61.53 & 184, खल्वत् —

खल्वति (गु. भीमादि, ⁱⁿ अप्य comp;

गु. कडारादि) VS, TS, ऽध् 13,

katyā, etc.

1II कलत् L — दुर्बल Mn 3.151 —

वभ्रु ह (ऊऊ) L — शिपिविष्ट

Apast. a bald-headed man

नन्दीतः L — मुण्डः Yājñ 1.271m

bald in girlhood युवस्वल्ती

Pāṇ 2. 1. 67, Sch bald in youth

युवस्वल्ति bald like a kamboja

कम्बोजमुण्ड १. मयूरव्यंसकादि पिण

2. 1. 72 bald like an oyster

शुक्तिस्वल्ति Hear bald-pated

मुण्डितमुण्ड, मुण्डितमूर्धन, मुण्डितशिरस्

kar being bald above उर्ध्वमुण्ड

VP completely bald शुक्तिस्वल्ति

Hear half-bald अर्धमुण्ड Bear

made bald (१) काल्वात्मिकतः SBR

2.2.4.3 too bald अतिकुल्व VS

Very bald (१) निर्मुण्डः Bhar

baldness 1I रवल्गति म् Sāyū on RV

8.102 — मोण्डयम् म न, म क, etc.

1II - चान्द्रिका Gal :

afflicted with morbid baldness

of the head ऐन्द्रलुप्तिक^{म्} L

morbid baldness रवालत्यम् AV

11.8.19, रवालित्यम् Car 6.9,

Sus 1 ff — केशघ्नम् L

morbid baldness of the head

सुरेन्द्रलुप्त Car, इन्द्रलुप्त — इन्द्रलुप्तः

इन्द्रलुप्तम्, इन्द्रलुप्तकम् .

baldrice मेरुवला (ife ह आ) L .

0 - -

±
2352

a species of *Baleria* with

blue flowers परबम् L.

— 6 —

Balkh

बाहि, बाहि, बाहि Bālar 4,

an inhabitant of Balkh

बालहवः (ई ४) Bālar born

in Balkh (as a horse)

बालिहज, बालिजात, बालिजा,

बालिजात, बालिजा, बालिजात

मकु मBh, R bred in Balkh

(as a horse) बालिहज, बालिजात,

बालिजा, बालिजात, बालिजा,

बालिजात मकु मBh, R coming

from Balkh बलरिवन-मकु kshitiis.

ball 1I गोलः, गुड — गोलकः Bhp 5.16.4

Vs 31.22, Sch, etc — गोलकम्

Nyāyam, Sch — पिण्डः (rarely पिण्डम्)

TS, SBh, etc — वटकः, वटकम् Vas,

Suzr, वटका Dhātum, वटिका

Pañcat, Lalit — मण्डलम् (rarely

मण्डलः १. अर्धचादि and ४ ई, १. गौशदि)

SBh, etc.

1II अष्टौ M Bh 1.4494 segg —

कूर्चः *Swāṅ*, कूर्चम् *L* — कोशः (अं) *Swāṅ*

कोशम् *L* — गण्डिका *W* — गुडः *MBh*

3.7 — गुडकः *MBh* 3.643 (अं) *Swāṅ*

— डिम्बः *W* — पिण्डकः, पिण्डकम् *Hariv*,

Swāṅ — पिण्डी (गु. गौरादि) *Āpāṅ* —

बालक्रीडानकः *L* — लुण्डिका — वर्तनम् —

वर्तुलः *L*.

a ball (as a missile) गुलिका

Naish 3.127, गुडिका a ball at

the end of a spindle to assist its

rotation वर्तुला *L* a ball at

the lower end . of spindle शेलातः

↳ a ball etc. of perfumed

substances used for clearing

the hair झल्लरी L, Sch a. ball

for playing मण्डलम् (rarely मण्डलः)

गु. अर्ध-चाहि and गु. ई, गु. गोरहि

मग्न a ball for playing with

1I गालकः Hariv 15549 - गुलिका

Kathās 89, Kālae, गुडिका.

1II गण्डुकः L - गिरिकः (गु. यावहि

Ganar 189, sch) L, गिरिगुड -
 गिरिगुडः L - गिरिचक्रः, गिरियाकः L,
 गिरिगुड - दिरिचक्रः, दिरिचक्रम्
 L - पटारः L, कन्दुक-पतंग
 भ्रमरकः L a ball
 of boiled rice आदन्पिण्डः. Apgr
 a ball (of cake) संवर्तः. kans
 a ball (of clay) at the lower end
 of a spindle to assist in giving
 it a rotatory motion लुकिपिण्डः,

लकुपीठः, लकुपीठी L, लकुपाठी

The ball of cotton from which

thread is spun पाञ्चि f L

a ball of cow-dung शकलोष्ट

a ball of flour उण्डेरकः

a ball of flour etc. offered to

the deceased ancestors पिण्डः

(rarely पिण्डम्) ग्रिन्ड, मन्, मन्, etc

MBh, etc a ball of flour etc.

offered to the Pitris. पिण्डः

(rarely पिण्डम्) Gr. Srs, Mn, MBh,

etc a ball of iron अयःपिण्डः

Susr a ball of meal offered

at the conclusion of the oblations

to the Pitris पूरकः L, पूरकपिण्डः

Kull. on Mn 5. 85 a ball of

meat शक्तिः (only L.) a ball

of meat and boiled rice

मांसोदनपिण्डः Man. Gr., a ball

of pith for playing with कण्डूकः.

MBh, Bhartṛ, Ragh the ball of
rice etc. offered at Śrāddhas

पिण्डकः, पिण्डकम् a ball of rice
offered to the deceased ancestors

पिण्डः (rarely पिण्डम्) ḡṛśas, Mn,

MBh, etc a ball of rice offered

to the Pitris पिण्डः (rarely पिण्डम्)

ḡṛśas, Mn, MBh, etc a ball

of thread सूत्रकोशः सूत्रकोशम्

a ball of wood for playing with

कन्दुकः MBh, Bhartr, Ragh

a ball to play with 1I गोला

L-गेण्डुकः, गेन्दुकः L-गेण्डुम,

गेण्डुकः

1II गुडः L. ball-thrower

गोलासनम् Gal being a ball

पिण्डत्वम् kathas the being rolled

together into a ball पिण्डभावः

Tarkas to be made into a ball

पिण्डोभू L the ceremony of
offering balls of rice etc. and

water पिण्डोहवक्रिया MW

earth-ball भूनिम्बः, भूनिम्बम्

Pāṇcar the faces compacted
into a ball मुष्टिवर्धम् n

Suse from a ball पिण्डतः

MW a game at ball कन्दुकक्रीडा

karm gathering in a ball

~~मण्डलीकरणम्~~ W an iron ball

अयोगुडः MBh 3.133. Car a kind
of ball (used as a missile)

लुलागुडः MBh 3.1718 a little
round ball वरी L - इति m

mw, गुटिका made into a

ball पिण्डीकृत mfn MBh, kar,

etc — लुण्डीकृत mfn L made

up into a ball पुञ्जित mfn

Kāṣ, Rājat made up like a
ball परिपिण्डिकृत मूला Diryāre

to make into a ball पिण्डिकृत

M Bh, etc making into a ball

पिण्डिकरणम् kull. on Mn 1.18

a mouthful of rice kneaded

into a ball भक्तपुलाकः ,

भक्तपुलाकम् (?), भक्तसिक्थः

भक्तसिक्थकः L not formed

into - a ball (as faces)

असंहत म् Bhpe a pastime

Consisting in playing at ball

कन्दुकोत्सवः a playing ball

विन्दुतन्त्रः, विन्दुतन्त्रम् L. playing

with a ball (bat and ball,

golf, etc) गुलिकान्क्रोडा W.

rolled into a ball पिण्डित

म् M Bh, kāre, etc a small

ball 1. I गुलिका kād (ifc),

गुडिका — गुटिका *Merich* 5. $\frac{11}{12}$.

5 — गोतिका *Sāma* Br 3.4.3,

H Paris.

1 II गुडा L to be like a

playing ball कन्दूकाय Nom

कन्दुकायल *Bālar* balls of

flour upon a string उष्ट्रकस्र

to *Yājñ* the oblation of balls.

of rice etc. to deceased

ancestors पिण्डनिर्वाणम् Mn

3.248.261, पिण्डयज्ञः यज्ञं
formed into balls विन्दुमत्

मन्त्र AitBr, Kāty Śr forming
balls of rice etc. for a
Śrāddha (?) - पिण्डनम् - rat

an offerer of balls of rice
etc. to the Pitris पिण्डिनम्

the offering of balls of rice
etc (to deceased ancestors)

पिण्डदानम् Bandh, Sāh. without

15
2368

funeral balls अण्डाकार गोल.

— — — — —

strolling ballad - Singer who

carries bell घाण्टिक: MBh 13.

6028, VarB. 10.6 & 12 (also

घाण्टिक L, Sch)

X

2370

balsamine

तैरः L .

balustrade 1II आरम्भण Mahavy -

सूचक: only L. - सूचि - f, सूची

Divyāre.

a wooden balustrade round

a building प्रग्रावः, प्रग्रावम्

(g. अर्धचाहि) Rajat 8.328,

प्रग्रावकः पुं० Hcar.

bamboo 1I वेणु म RV, etc - त्वक्सारः

MBh, R, Sush, etc - तृणराजः Npr -

त्वक्सारः Bhpr 5. 3. 153.

1II उपणीचि म ष्टु L - आदिपत्रकः

L - कपटकः, कपटकम् L - कपटालु
म L - कपटालु म L - कपटकिन्

म L - कमठः L - कमारः L -

कान्तारः L - कार्मुकः L - किलारिन्

म L - किलिञ्च L (=वंश) -

किष्कुपर्वन म L - तृणकेतु म

तृणकेतुकः L - तेजनम् RV 1.110.5

- दृढकाण्डः L - दृढगन्धि म L -

~~दृढ~~ दृढपत्रः L - धनुर्वृक्षः -

धानुष्यः L - फलान्तः L - मरकरः

- मृत्युपुष्यः L - रम्भः L - वरम्भः

— वंश — वहिगर्भः L — शतपर्वन् ॥
 Bhpr — शतकालिन् ॥ Bhpr —
 सतीनः L — सतीलः — सर्तोगर्भः L —
 सुपर्वन् ॥ L — सुषिरः L .

any bamboo staff वैणवः W
the bamboo cane ॥ वंशः RV, etc.
 ॥ वृहत्पुणम् L — मृत्युञ्जयः L
bamboo - corn वैणव (with यव)
a bamboo cutter वांशिकः W
a bamboo-fire वैणव (with
 ३१११) the bamboo frame-
work of a thatch गोपानसा
 Lalit 10. 34, 17, Kārand, Car

1. 30. 3, Sis 3.49 bamboo-
fruit वैणजः L a bamboo-
leaf वंश पत्रम् Var B&S — वैणपत्रम्

Cat.

bamboo manna त्वक्क्षोरी L,
 (विषाक्षी) त्वक्क्षोरी Sis 1.44.74,

त्वक्क्षोरी

II पटीरम् (only L) — पिड्डा L —

वंशः, वंशक्षोरी, वंशग f, वंशजम्,
 वंशजा, वंशाह, वंशी L — वंशी Car,

Bhpr — वैणवी Bhpr — शुभा

(only L) — शुभा (only L) —

खेता L — सुधामोदकः L.

bamboo manna or tabastur

रोचनिका, रोचना L = वंश.रोचना

bamboo seed वेणुबीजम् L —

वेणुजः L a bamboo shoot

चोलकिन् m L bamboo-

splitting वेणुदारिन् mfn sis

a bamboo staff वेणुयष्टि f

sBr a bamboo-stake

द्वेडा L a bamboo-thicket

वेणुगुल्मः, वेणुगुल्मम् Bhl,

वेणुजालम् Vet (v.l.) the

bamboo (used for bows)

धनुर्धुगः L a bamboo (vein)

खेटः (only L) ~~a bamboo~~

a bamboo-vessel वंशपात्रम्
 Kāty Śr, Sch, वंशपात्री the
bamboo (whose stem is
said to decay after the plant
has flowered) पुष्पघातकः L

bamboo-work वंशकर्मन् न
behind a bamboo शानुवंश्य
mf T belonging to a
bamboo वंशिकम् mf L
the branch of a bamboo
 कञ्जिका L — कञ्जिफल
a broken bamboo उज्जिरिकः
 Kathās 61 the cavity of

the cavity of a bamboo cane

वंशस्थानिकम् Consisting of a
bamboo वंशम् mf (ई) n

TS; SBr, Gr S, etc — वंशस्थ

mf (ई) n Var Br S, Heat

dealing in bamboo poles

वंशस्थानिकम् mf Pān 4.4.72,

Sch doing bamboo-work

वंशकृत्, वंशकर्मकृत् m/f.

an ~~early~~ earthy concretion

of a milk-white colour

in the hollow of a bamboo

and called bamboo manna

वंशरोचना, वंशलोचना, वंशशक्ति
 L, वंशलोचन Car, वंशकपूर -
 रोचना L: fallen on a

bamboo leaf वंशपत्रपातले

mf a forest of bamboo

वेणुवनम् Rājat a good

bamboo सद्युक्षः Sāh, Prasāng

holding a bamboo cane

वंशधर mf W, वंशधारिन् mf

Pañcar a hollow bamboo

खेखरीक L a hollow bamboo

cane मस्करः L a hollow

bamboo (rattling in the wind)

ॐ-नमः MBh, R, etc a hollow bamboo whistling in the wind

ॐ-नमः MBh, R, etc a joint of a bamboo ॐ-नमः f L

a kind of bamboo ॐ-नमः

ॐ-नमः L a kind of small bamboo

ॐ-नमः ॐ-नमः L

a load of bamboo ॐ-नमः

ŚBr. made of bamboo ॐ-नमः

ॐ-नमः (ई) ॐ TS, ŚBr, Gr. S, etc

— ॐ-नमः ॐ-नमः W, ॐ-नमः ॐ-नमः W,

ॐ-नमः ॐ-नमः Bhām, ॐ-नमः ॐ-नमः

ॐ-नमः (ई) ॐ Kāty Śr, Sch —

ॐ-नमः f (ई) Var Br. S., Heat

made of split bamboo देहल
मं (३) n Mn a maker of
bamboo work (a particular
mixed Caste) देव: आपत, Mn,
yān and an oblation of
bamboo seed देवयत
sāṅkṣr occupied with
bamboo work वचन २११२ ०२१२१२-
वत मं Mn 10.37 a piece of
bamboo (borne as a
kind of credentials by
mendicants and ~~marked~~
marked with their name)
शिवमन Buclah

a pointed goad made of
bamboo (for driving elephants)

वृणम् L produced from
bamboo वृणम् म्फ(३).२

TS, SBr, Gr S, etc produced
from bamboo वृणम् म्फ(३).२

provided with bamboo वृणम्

yājñ relating to a bamboo

वृणम् म्फ(३).२ — वृणम्

म्फ(३).२ the shoot of

a bamboo वरिः; वरिम्

Suss, Heat a species

of bamboo ~~or~~ विपुलेण म L
split bamboo विदलन मन्

9. 230 a students staff.

cut from a bamboo विपुले: W

sugar prepared from bamboo

manna सिद्धमोदक: L

supply of bamboo विपुले:

(with. निचया:) Tahashir

(bamboo manna) तुगा Suse

6. 52. 20 & 57.8, तगाः

Suse 6. 45. 30 तुगादीर Suse

1. 12. 13, 38, 32 a twig of

a bamboo (perhaps used

- as a belt साधतरुणी MW
a woman who makes bamboo-
baskets वंशीपात्रकारिणी MW
a woman who makes
bamboo vessels, वंशीपात्रकारिणी
 MW a worker in bamboo
वृत्तः W a worker in
bamboo and leather
वंशीपात्रकारि m K a sort of
Cupboard made of bamboos
पिठः, पिठन् W a sort of
granary made of bamboos
पिठः, पिठन् W.

Bambusa spinosa 1 II कष्टकितः L —

तण्डुलायः L. — नृपप्रियः (only L) —

बहुसंतति ॐ L. — वृष्टवंशः L —

सपत्नारि - ॐ L .

the cane Bambusa spinosa

Hamilt Roeb आभूपः L .

1

2385

ban 1 I शापः (निरु ह आ) MBh, kar
etc.

banana 1 II कदलम् Suśr - चोचम्

L, Sch. (the fruit) मोचम्

Vāgbh.

the banana tree कदलः, कदली

(कदला L) Suśr, R, Megh the

black banana लम्पा L the

fruit of the banana tree

मोचम् Suśr a large banana

माहेन्द्रा L the pith of the

banana मो-चाटः (only L)

the small banana साष्टी L

सुगन्धी L अल्पपुष्पका L

a species of banana महेन्द्र-

-कदली L -- पीतकदली L

wild banana वनकदली L.

—o—

band I बन्धकः — निबन्धनम् MBh,

Kāu, Kathās, BhP — निबन्धनी MBh

Susr.

II कचः L — कलापः MBh, Kum,

etc — कलापकः Śrīs — नः —

नद्धम् AV, etc — निदानम् RV 6.32.6,

MBh — प्रबन्धः Susr — मेखला L

— यन्त्रम् Mn, MBh — वेष्टः

Kaus, MBh — वेष्टनम् MBh, Pañcat

— वृजः AV, वृज — श्लेषम् in Ait Br,

Kāth — संनहनम् TBh, Śrīs, MBh

— स्युमन् m RV — हिरः ṣBz ,

मेखला Sch a band by means

which anything is carried

वध्रकिठिनम् Kas on Pāṇ 4.4.72

a band for tying together

folded kuśa grass in making

offerings at the funeral rites of

a Śūdra नीवि f L the band a

broom योक्त्रम् Āśvār a band

round an elephant's body

मध्यमेवन्धनम् L a band (tied

round the wrist of a bride
or bridegroom before marriage

कङ्कुणम् (कङ्कुणः L) Near a head-

band शीर्षबन्धना MBh a leather

band चर्मबन्धः Mit 4.12.18

a leather band of any kind

वर्चः AV, SBh a small band

शरणाका Kāth together with

a band सदाम mf SBh

— सुमद्गण mf RV a twisted

band वेणिका Heat, Swiss a

waist band परिकरः Harire,
Kāre, Rājat, etc having
golden bands (said of
the cordage of a ship)

हिरण्यबन्धन म् (आ) AV

having the bands broken

दिनबन्धन म् W intertwin

intertwisted with bands

वक्ष्यन्त म् SB2 without

bands अश्रेयान् म् AV 3.4.2.

2I मण्डलम् (rarely मण्डलः १ अर्थादि
and १ ३ १ गौरादि) Pāñj, MBh,
Kāu, etc — यूयः, यूयम् R, etc,
यूनम् Kāty Śr.

2II मण्डलिका ङis .

any drilled band सेना

Batar belonging to the

band of यूय if १ अर्थादि

the leader of a band यूयनाथः

R, BhP, Mit, यूयः (if १ अर्थादि)

MBh, Kāru, etc, यूथपति in R,

BhP, यूथपाल: R, यूवागुणी in BhP

leader of a band गणेश्वर:

gen or in comp, MBh 13, R

4.5 the lord of a band यूथनाथ

R, BhP, मित, यूथपति in R, BhP

यूथप: (life of आ) MBh, Kāru, etc

यूथपाल: R in bands यूथश

MBh, BhP:

3 II वाद्यमण्डल (musical) a band of

music वादिनगण: MW:

bandage I पट्टिका Rājāt, Kathās,

Bh P — पट्टकम् Suir — (in

medicine) यन्त्रकम् Suir —

परिवेष्टनम् Mricch 3.16 — पट्टः MBh,

Suir — आवेष्टनम् Kauś, Pañcat

— बन्धः Suir. — वेष्टनम् MBh,

Pañcat. — बन्धनम् (बन्धनी L) Suir.

II अरिष्टा Suir — कवलिका Suir

— पट्टकः Meat. — श्लोतः, श्लोतम्(?)

Suir the application of a bandage

यन्त्रणम् (आf) Suir.

bandage for the corners of

the eyes चीनम् Suiz 1.18.11

a bandage hollowed out to fit

the chin गोफणा Suiz a bandage

hollowed out to fit the nose गोफणा

Suiz , गोफणिका 1.25.20 a bandage

in the form of a cross स्वास्तिकः

Suiz a circular bandage

surgery) मण्डलम् (rarely मण्डलः

१ अर्धचादि and १ इ १ गौरादि)

Suiz a circular bandage विबन्धः

Swiss (in med) a double

bandage यमकम् Swiss (in surgery)

a kind of bandage आंसडिमः

Swiss - उत्पलमेयकः Swiss कौशः

Swiss, कौशम् L a kind of bandage

उत्पलमेयकः Swiss - खड्ग Swiss

- पञ्चाङ्गी Kātyāṣr - स्थगिका

a kind of bandage applied to

the extremities अनुवेलितम् Swiss

a kind of bandage applied to the

neck प्रतोली f Swiss a kind of

bandage bound round a
wound वर्ति + Suṣr, वर्ति large

bandage दामन् ॥ ॥ Suṣr

not putting on a bandage

अयन्त्रणा Suṣr a particular

bandage for the head वितानः,

वितानम् १. Suṣr securing with

bandages (in surgery) अनुवेष्टितम्

a term used for a kind of

bandage कपाटसन्धिक ॥ Suṣr.

bandage ॥ I यन्त्र ॥ १० यन्त्रयति, ॥ यन्त्रति

Susr - - वेष्टनं कृ .

vandaging । I बन्धनम् (बन्धनी L) Susr

- - अनुबेष्टितम् .

vandagedaj । I यन्त्रित Susr .

bandy-legged प्रगतजानु ,

प्रगतजानुकं मूफ़ L प्रश्न, मूफ़ L

a bandy-legged girl (unfit

for marriage विकरा अप्र

— विस्तीर्णजानु f L a bandy-

legged man विरलजानुकः L

a girl with bandy legs

विनता ग्रः S.

---

vane विषम (also विष: Siddh

ife f आ.) RV, etc.

